

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

MONIKA ČIULDYTĖ-KAČERGINSKIENĖ
II kurso studentė

IZRAELIO RUSAKALBIŲ ŽYDŲ VAIDMUO IZRAELIO-RUSIJOS
SANTYKIUOSE

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: doc. dr. E. Račius

Vilnius, 2008 m.

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas (*Izraelio rusakalbių žydų vaidmuo Izraelio-Rusijos santykiuose*) yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Monika Čiuldytė-Kačerginskienė

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Čiuldytė-Kačerginskienė M. Izraelio rusakalbių žydų vaidmuo Izraelio-Rusijos santykiuose: Politikos mokslų specialybės, magistro darbas/VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas E. Račius. – V., 2008. – 55 p.

Reikšminiai žodžiai: Izraelio rusakalbių žydų bendruomenė, atvirkštinė diaspora, dviguba identifikacija, nesiintegravimo procesas, gimtoji ir priimančioji valstybės, Izraelio-Rusijos santykiai.

Šiame darbe nagrinėjamas Izraelio rusakalbių žydų bendruomenės vaidmuo Izraelio-Rusijos santykiuose. Įvertinant bendruomenei būdingą dvigubą kultūrinę identifikaciją ir nesiintegravimo į Izraelio visuomenę procesą, analizuojamas jos kaip atvirkštinės diasporos vaidmuo dviejų valstybių santykiuose.

Pateikiamas teorinis diasporos kaip politinio veikėjo tarp gimtosios ir priimančiosios valstybių modelis; įvertinami galimi diasporos veiklos gimtosios ir priimančiosios valstybių atžvilgiu motyvai ir priemonės. Analizuojamas rusakalbių žydų bendruomenės dvigubas identitetas, apibrėžiamas bendruomenės integracijos į Izraelio visuomenę modelis, nustatomi ryšiai su buvusią priimančiąja valstybe. Aptariami bendruomenės, Rusijos ir Izraelio interesai vienas kito atžvilgiu. Įvertinamas bendruomenės vaidmuo konkrečioje politinėje, ekonominėje ir kultūrinėje tarpvalstybinių santykių sferose.

Turinys

Įvadas	6
1. Teorinis pagrindimas.....	10
1.1. „Diasporos“ sąvokos apibrėžimas.....	10
1.2. Diasporos ir tarptautinių santykių teorija.....	14
1.2.1. Yossi Shain ir Aharon Barth teorinis modelis.....	14
1.2.2. Diasporų tipai	15
1.2.3. Diasporą veikti motyvuojantys veiksniai	16
1.2.4. Identiteto sąlygoti interesai – konstruktyvistinė teorinio modelio dalis	17
1.2.5. Interesų įgyvendinimo priemonės	20
2. Izraelio rusakalbių žydų santykis su gimtąja ir priimančiąja valstybėmis.....	21
2.1. Rusakalbių Izraelio žydų identifikacija su rusiška kultūra.....	22
2.2. Integracijos į Izraelio visuomenę procesas.....	27
3. Izraelio rusakalbių žydų vaidmens Izraelio-Rusijos santykiuose prieštaros.....	32
3.1. Interesų vaidmuo	32
3.2. Politinis aspektas	35
3.3. Ekonominis aspektas	39
3.4. Kultūrinis aspektas	42
Išvados.....	46
Literatūros sąrašas	49
Priedai.....	53
Summary	54

Įvadas

Per pastaruosius 25 metus diasporos tapo svarbiais veikėjais tarptautinėje arenoje. Šiandien priimančiosios valstybės („hostland“) vis daugiau kalba apie diasporų aktyvią lobistinę veiklą, mėginant paveikti naujosios aplinkos galios centrų, tarp jų ir vyriausybinių institucijų priimamus sprendimus gimtosios/siunčiančiosios valstybės („homeland“) atžvilgiu, savo ruožtu gimtosios šalys neretai įvardija diasporas kaip gyvybiškai svarbias politinės įtakos priemones priimančiojoje valstybėje ir politinio proceso dalyves gimtojoje šalyje. Finansinėmis ir kitomis priemonėmis remdamos savo gimtąsias valstybes bei įtakodamos tiek priimančiosios, tiek gimtosios vyriausybės politinius sprendimus diasporos po truputį įgyja transnacionalinėms bendruomenėms būdingus bruožus¹.

Reikia pastebėti, kad ankstesniais laikais dėl komunikacinių ir finansinių apribojimų, diasporos stokojo tokių savybių: jų ryšys su gimtąja valstybe reikšdavosi jausminiame ir kultūriniame lygmenyse, ir retai peraugdavo į aktyvią tarpvalstybinę komunikaciją².

Visgi, XX a. pabaigoje dėl naujų technologijų, pigių komunikacijos ir transporto priemonių transnacionalinė veikla ir gyvenimo būdas plačiai paplito, įgalindamas diasporines bendruomenes užimti svarbių veikėjų vaidmenį ekonominiame, politiniame ir socialiniame gimtosios ir priimančiosios valstybių gyvenimuose. Taigi po truputį lojalumas vienai šaliai ir vienai kultūrai kaip natūralus ir savaime suprantamas reiškinys ėmė nykti³: šiandien padalintas identitetas tarp keletos visuomenių, dviguba pilietybė, nuolatinė migracija ir aktyvus dalyvavimas vienu metu keletos valstybių politikoje tampa normaliu reiškiniu.

Diasporos sukuria sudėtingus ryšius tarp savęs, priimančiųjų valstybių ir gimtųjų. Jų dėka užmezgami painūs politinės veiklos, kertančios valstybių sienas, tinklai. Ši veikla įgauna įvairias formas ir apima platų tiek vidaus, tiek užsienio politikos spektrą.

Ypatingai gausiu, turiningu ir įdomiu diasporų kaip mediatorių tarp priimančiosios ir gimtosios valstybių studijų šaltiniu būtų galima laikyti Izraelio visuomenę. Istorinės aplinkybės lėmė išskirtinį šios visuomenės pobūdį. Kurta kaip žydų iš skirtingų pasaulio šalių, o tai reiškia ir kultūrų, bendruomenė, Izraelio visuomenė pasižymi ne tik ypatinga etnine įvairove, bet ir sudėtingais, kompleksiniais (kartu ir netradiciniais) diasporiniais ryšiais.

---

¹ Steven Vertovec, „The political importance of diasporas“. MIS, 2005.

<<http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=313>> [Žiūrėta 2007 10 10]

² Larissa Remmenick, „Transnational community in the making: Russian-Jewish immigrants of the 1990s in Israel“. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28, 2002, 516.

³ Ten pat.

Pati gausiausia ir pastaraisiais metais didžiausio dėmesio sulaukianti „diasporinė“ bendruomenė Izraelyje yra rusakalbiai gyventojai. Žlugus Sovietų Sąjungai vienas milijonas rusakalbių atvyko į Izraelį iš buvusios komunistinės imperijos šalių. Tai reiškia, kad šiandien 20 % Izraelio visuomenės sudaro rusakalbiai asmenys⁴. Nors šis papildymas yra jau trečioji rusakalbių imigrantų (kurių, žinoma, dauguma yra žydų kilmės asmenys) į Izraelį banga, būtent ši, t.y. paskutinioji *aliyah* (terminas skiriasi nuo tradiciškai vartojamo termino „imigracija“ tuo, kad turi vertybinę „sugrįžimo į pažadėtąją žemę“ prasmę) nesugebėjo tapti integralia Izraelio visuomenės dalimi ir sukūrė atskirą rusakalbių subkultūrą Izraelyje. Šiai subkultūrai būdingi ryškūs integravimosi į likusią Izraelio visuomenę keblumai ir trikdžiai, ji vis dar siekia išsaugoti rusiško tipo kultūrinę identitetą (rusakalbiai Izraelio žydai Rusiją vadina savo kultūriniais namais), palaiko atskiros kalbinės bendruomenės sukūrimą (rusakalbiai žydai neatsisako rusų kalbos kaip pagrindinės šnekamosios kalbos ir nenoriai perima hebrajų kalbos vartojimą), pasižymi išskirtinai dideliais ekonominiais ir intelektualiniais resursais⁵.

Kitaip tariant, žydai iš buvusių sovietinių šalių sugrįžę į Izraelį tampa diasporine bendruomene. Jie sukuria atskirą mini socialinę-kultūrinę, ekonominę ir politinę „infrastruktūrą“⁶. Toks išsiskyrimas/išskyrimas iš likusios Izraelio visuomenės lemia sudėtingus rusakalbių žydų bendruomenės tarpusavio santykius su Izraeliu ir Rusija: Izraelio politiniame ir ekonominiame gyvenime ji dalyvauja tarytum „atskira etninė grupė“, o su Rusija sukuria stiprų diasporinį ryšį.

Žlugus Sovietų Sąjungai ne tik milijonas žydų sugrįžo į savo tėvynę, bet ir Rusijos-Izraelio santykiai ėmė įgauti naujų formų. Nulinės sumos žaidimą rusai pakeitė dviejų kryptų politika: tai reiškia – ėmė palaikyti draugiškus santykius ne tik su arabų šalimis, bet ir Izraeliu. Politinėje srityje tai labiausiai akivaizdu šiose sferose: 1) aktyviai dalyvauja Viduriniųjų Rytų taikos procese, pasirenka neutralią poziciją konflikto atžvilgiu, remia stabilizacijos procesą bei 2) intensyviai bendradarbiauja su Izraeliu kovos su terorizmu srityje⁷. Tuo tarpu ekonominėje sferoje aktyvus Rusijos-Izraelio bendradarbiavimas pasireiškė per nenustojančias augti prekybos apimtis – t.y. Rusija Izraeliui tapo viena iš prioritetinių užsienio prekybos partnerių bei viena iš pagrindinių neapdirbtos naftos bei energetinių žaliavų tiekėjų; tuo tarpu, Izraelis Rusijai yra vienu iš pagrindinių aukštųjų technologijų eksportuotojų (Rusijai Izraelis yra antrasis prekybos partneris po

---

⁴ Larissa Remmenick, „The 1,5 Generation of Russian Immigrants in Israel: Between integration and Sociocultural Retention“. *Diaspora*, 12 (1), 2003, 41.

⁵ Alan Dowty, „The „Russian revolution“ in Israel“. <<http://www.aisisraelstudies.org/2004papers/Dowty,%20Alan-%20Russian%20Revolution.doc>> [Žiūrėta 2007 10 15]

⁶ Ten pat.

⁷ Ilya Bourtnan, „Putin and Russia's Middle Eastern Policy“. *MERIA*, 10 (2), 2006. <<http://meria.idc.ac.il/journal/2006/issue2/jv10no2a1.html>> [Žiūrėta 2007 10 15]

Turkijos Vidurio Rytų regione). Galiausiai, kultūrinis bendradarbiavimas reiškiasi ne tiek per kultūrinius mainus (kurių, žinoma, netrūksta), kiek per rusiškosios kultūros „vartojimą“ ir neretai visišką susitapatinimą su tuo, kas yra „rusiška“. Taigi, lyginant su Šaltojo karo metais, Izraelis ir Rusija perėjo į visiškai priešingą ir kokybine prasme abiem pusėms itin naudingą bendradarbiavimą.

Nepaisant to, kad Izraelio rusakalbių bendruomenė susilaukė socialinių mokslų atstovų dėmesio ir buvo plačiai aprašytas jos integracijos procesas į Izraelio visuomenę, nebuvo įvertintas šios bendruomenės vaidmuo (visų pirma, žinoma, politinis vaidmuo) ir vieta Izraelio-Rusijos santykiuose. Kitaip sakant, trūksta studijų, kurios mėgintų atsakyti į klausimą, ar/kiek ir kokią minėtoji bendruomenė turėjo/turi įtaką Izraelio-Rusijos santykių kaitai. Taigi, darbo *objektas* yra Izraelio rusakalbių žydų bendruomenės vaidmuo Izraelio-Rusijos santykiuose.

Atsižvelgiant į vis didėjančią diasporas tyrinėjančių mokslininkų susidomėjimą diasporomis kaip transnacionaliniais veikėjais, turinčiais galios ir priemonių veikti priimančiųjų ir gimtųjų valstybių politiką, darbe keliamas *tikslas* išsiaiškinti, kokį vaidmenį rusakalbių Izraelio žydų bendruomenė vaidina Izraelio-Rusijos tarpusavio santykiuose, įvertinant tai, kad rusakalbiai žydai imigrantai, atvykę į Izraelį po 1990 metų, įsitvirtino jame kaip „atskira etninė grupė“, turinti stiprius saitus su Rusija.

Atsižvelgiant į darbo objektą ir tikslą, keliami *hipotezė*: rusakalbių Izraelio žydų bendruomenė yra vienas iš Rusijos-Izraelio santykių transformaciją teigiama kryptimi lėmusių veiksnių.

Siekiant patikrinti hipotezę, numatomi tokie *uždaviniai*: 1) pirmojoje darbo dalyje apibrėžti diasporos sąvoką ir teorinę diasporos veikimo tarp gimtosios ir priimančiosios valstybių modelį. To nepadarius būtų sudėtinga įvertinti rusakalbių žydų bendruomenės pobūdį, t.y. nustatyti jai būdingus diasporinius bruožus, apibrėžti galimus veiklos motyvus ir priemones. Įgyvendinti šį uždavinį bus naudojamas aprašomasis-analitinis metodas; 2) antrojoje darbo dalyje išsiaiškinti rusakalbių žydų bendruomenės identifikavimosi su rusiška kultūra ypatumus ir įvertinti šios identifikacijos sąlygojamą nesiintegravimo į Izraelio visuomenę procesą. Viena vertus, tai yra kontekstas, kuriame veikia tiriama bendruomenė, todėl be detalesnės jo analizės būtų sunku išsiaiškinti, kokį vaidmenį rusakalbiai Izraelio žydai vaidina Izraelio-Rusijos tarpusavio santykiuose. Kita vertus, nesiintegravimo procesas ir kultūrinė identifikacija su buvusia priimančiąja valstybe jau patys savaime yra tam tikra bendruomenės pozicija dviejų valstybių santykiuose. Tai reiškia, kad ši darbo dalis jau tiesiogiai tam tikra apimtimi leidžia atsakyti į pagrindinį darbo klausimą. Įgyvendinti šiam uždaviniui bus naudojamas antrinės apklausų

duomenų analizės metodas; 3) trečiojoje darbo dalyje remiantis pasirinktu teoriniu modeliu įvertinti rusakalbių žydų bendruomenės, Izraelio ir Rusijos interesus ir lūkesčius viena kitos atžvilgiu, - tai padės numatyti galimas jų veiklos kryptis ir 4) išsiaiškinti rusakalbių žydų bendruomenės vaidmenį konkrečioje politinėje, kultūrinėje ir ekonominėje situacijoje.

Darbe daugiausia remsiuosi tokių Izraelio rusakalbių žydų bendruomenės ekspertų, kaip Tamara Horowitz, Larissa Remmenick, Dina Siegel, analizuojančių bendruomenės dvigubos kultūrinės identifikacijos problematiką ir nesiintegravimo procesą į Izraelio visuomenę, darbais; Rainer Münz ir Rainer Ohliger studija, kurioje surinkti autorių, analizavusių imigracijos procesus į Izraelį istoriniu, kultūriniu ir politiniu aspektais, darbai; bei Robert O. Freedom, Mark N. Katz ir Ilya Bourtnan, savo darbuose analizavusių ir aprašiusių Izraelio-Rusijos tarpusavio santykių ypatumus ir eigą. Taip pat remsiuosi tokiais autoriais kaip Vladimir Khanin, mėginusio įvertinti Izraelio rusakalbių žydų bendruomenės politinio dalyvavimo rinkimuose rezultatus ir ateities perspektyvas ar Tom Trier, besiaiškinusio bendruomenės atvirkštinio diasporiškumo ypatybes.

Teorinėje darbo dalyje daugiausia pasitelksiu Yossi Shain and Aharon Barth, didžiulį dėmesį skyrusių teorinei diasporų santykio su gimtąją ir priimančiąją valstybėmis analizei, studijas. Jų pateiktu teoriniu diasporų veikimo modeliu vadovausiuosi darbe kaip teoriniu pagrindu. Atsižvelgiant į tai, kad minėtų autorių studijos dalinai remiasi ir konstruktyvizmo teorine paradigma, darbe taip pat pasitelksiu Alexander Wendt ir Ted Hopf darbus. Siekiant apsibrėžti pagrindines sąvokas daugiausia naudosiu Williams Safran, James Clifford ir Alex Weingrod studijas.

Įdomios ir naudingos darbui informacijos pateikė Brent Hayes Edwards, Anne de Tinguy, Geoffrey Kemp ir kiti autoriai.

1. Teorinis pagrindimas

1.1. „Diasporos“ sąvokos apibrėžimas

Atsižvelgiant į sudėtingą Izraelio rusakalbių žydų bendruomenės integracijos į Izraelio visuomenę procesą, jos stipriai išreikštą rusišką kultūrinį identitetą ir tamprius saitus su buvusia priimančiąja valstybe, paskutiniosios, t.y. prasidėjusios 1989 m. ir tebesitęsiančios iki šiandien imigracijos iš buvusios Sovietų Sąjungos į Izraelį bangos atstovai, kaip jau minėjau, daugelio autorių yra vadinami diaspora. Žinoma, tai kiek neįprastas tautos dalies, sugrižtančios į savo gimtąją šalį, apibūdinimas. Įprasta manyti, kad žmonių grupė liaujasi būti diaspora, kuomet sugrižta į savo tėvynę⁸. Visgi, toks Izraelio rusakalbių bendruomenės apibūdinimas ją tyrinėjančių autorių tekstuose atsirado ne šiaip sau, o yra nulemtas objektyvių faktinių sąlygų. Tad prieš pradėdant detaliau analizuoti Izraelio rusakalbių žydų bendruomenės atvejį, būtina apsibrėžti pačią „diasporos“ sąvoką.

Diaspora yra graikų kilmės žodis, morfologiškai sudarytas iš veiksmažodžio „sperein“ – (iš)sklaidyti, iš(si)barstyti ir priešdėlio „dia“ – per⁹. Pirmiausia sutinkamas graikiškajame senovės žydų šventraščių vertimo variante 300-200 m. pr. m. e., nurodant žydų populiaciją, pasklidusią Viduržemio jūros pakrantėje heleniniu laikotarpiu¹⁰. Pasak kai kurių tyrinėtojų, terminas „diaspora“ neretai buvo naudojamas iš hebrajų kalbos verčiant skirtingų reikšmių žodžius, tačiau heleninio periodo istorijos ekspertai su tuo nesutinka ir tvirtina, kad „diasporos“ terminas buvo vartojamas iš hebrajų kalbos verčiant tik tuos žodžius, kurie turi šaknį „pvtz“ – verčiant į lietuvių kalbą – „sklaida“ ir žymi „iš(si)sklaidimą“ ar „at(sis)kyrimą“¹¹. Svarbu pažymėti, kad graikiškas žodis „diaspora“ nebuvo naudojamas (kaip kartais yra manoma) verčiant hebrajiškus terminus *galut* ir *golah*, reiškiančius „tremtį“. Žydų intelektualinėje tradicijoje tarp terminų *galut/golah* ir *pvtz* visada buvo daroma svarbi skirtis. Pastarasis terminas („pvtz“ - „diaspora“) buvo labiau tinkamas nurodant savanorišką migraciją. Diaspora, kaip jau minėjau, žymėjo plačiai paplitusias Viduržemio jūros regione žydų bendruomenes heleniniu laikotarpiu, kuomet dar žydai „jautė“ turintys gimtuosius namus dabartinės Izraelio valstybės teritorijoje, simbolizuojamus šventyklos Jeruzalėje ir žydų gyvenviečių. Tačiau po to, kai romėnai 70 m. sunaikino Jeruzalės šventyklą, simboliškai yra laikoma, kad gimtieji namai buvo prarasti. Po šventyklos sunaikinimo sekę įvykiai

⁸ Roza Tsagarousianou, „Rethinking the concept of diaspora: mobility, connectivity and communication in a globalised world“. WPC, 1 (1), 2004, 56. <<http://www.wmin.ac.uk/mad/pdf/Tsagarousianou.pdf>> [Žiūrėta 2008 02 05]

⁹ Robin Cohen, *Global Diasporas: An Introduction*. UCL Press, 1997, 1.

¹⁰ Brent Hayes Edwards, „Diaspora“. Kn. Bruce Burgett ir Glen Hender, *Keywords for American Cultural Studies*. NYU Press, 2007, 82.

¹¹ Ten pat.

– romėnų valdymas ir žydų gyvenviečių dabartinės Izraelio valstybės ir Palestinos teritorijose sunaikinimas – yra įvardijami kaip *galut/golah*, t.y. tremtis¹². Kaip Haim Hillel Ben-Sasson tvirtina, „didelio skaičiaus tautos narių, netgi daugumos, išsikūrimas už gimtųjų namų teritorijos ribų negali būti įvardijamas kaip *galut* – tremtis tol, kol namai išlieka tautos dispozicijoje...Tik tada, kai prarandamas politinis-etnis centras ir atsiranda „išvartymo iš namų“ jausena diasporos nariai tampa *galut* – t.y. tremtiniais“¹³. Šie istoriniai niuansai tampa svarbūs, apibrėžiant „diasporos“ sąvoką, kadangi šiandien neretai „diasporos“ terminui yra suteikiamos labai įvairios reikšmės, „diasporos“ sąvoką „suliejant“ su „tremties“, „migracijos“, „transnacionalizmo“ sąvokomis, mažumų ir pabėgėlių statusu, rasiniais ar etniniais skirtumais¹⁴. Pavyzdžiui, tradiciškai diasporos dažnai yra suvokiamos kaip išimtinai „tremties“ bendruomenės¹⁵, nors, kaip matyti iš aukščiau pateikto termino aprašymo, pirminė „diasporos“ reikšmė kaip tik buvo priešpriešinama „tremties“ sąvokai. Kitaip sakant, nors diasporoms, ypač dabartinėms, būdingi tokie bruožai kaip transnacionalizmas ir migracija (labiausiai pasireiškiantys dėl tobulėjančių technologijų ir komunikacijos priemonių), nors tokios diasporos priimančiose valstybėse beveik visais atvejais yra mažuma, išsiskirianti iš pagrindinės gyventojų grupės savo etniškumu, terminas „diaspora“ negali būti tapatinamas su ankščiau minėtomis sąvokomis, nes jis neatspindi tų sąvokų esmės, o tik turi tam tikrus jų bruožus¹⁶. Pavyzdžiui, transnacionalizmas, migracijos procesas, etniškumas ar mažumų statusas nebūtinai yra siejami su „diasporos“ sąvoka, bet gali būti šios sąvokos sudėtinė dalimi. Todėl prieš apibrėžiant „diasporos“ terminą, manau, yra tikslinga atsižvelgti į jo pirminę reikšmę, kad nesutapatintume šio termino su kitais, jau minėtais. Kita vertus, turint omenyje sudėtingą termino „diaspora“ genealogiją, bus paprasčiau suprasti šio termino apibrėžimo problematiką.

Šiuo metu mokslinėje tradicijoje paplitę du būdai apibrėžti „diasporos“ sąvoką: t.y. diasporą galima identifikuoti pagal tam tikras tipologines charakteristikas arba suvokti kaip tam tikrą materialių ir ideologinių reiškinių transnacionalinėse kultūrinėse grandinėse sąveiką.

Profesorius William Safran, besispecializuojantis etninėse studijose, diasporą apibrėžia kaip emigravusią mažumos grupę, kuri yra 1) pasklidusi nuo gimtojo centro į mažiausiai dvi

---

¹² Brent Hayes Edwards, „Diaspora“. Kn. Bruce Burgett ir Glen Hender, *Keywords for American Cultural Studies*. NYU Press, 2007, 82.

¹³ Ten pat.

¹⁴ Judith T. Shuval, „Diaspora Migration: Definitional Ambiguities and a Theoretical Paradigm“. *International Migration*, 38 (5), 2000, 42.

¹⁵ Rainer Munz ir Rainer Ohliger, *Diasporas and ethnic migrants: Germany, Israel, and Post-Soviet Successor States in Comparative Perspective*. Frank Cass, 2006, 4.

¹⁶ Alison Blunt, „Cultural geographies of migration: mobility, transnationality and diaspora“. *Progress in Human Geography*, 31 (5), 2007, 689.

periferines zonas; 2) turi aiškią gimtųjų namų viziją; 3) nėra pilnai integravusis į priimančiosios valstybės visuomenę; 4) protėvių namus suvokia kaip vietą, į kurią galiausiai sugrįš, kai ateis tinkamas laikas; 5) yra įsipareigojusi sau remti (kultūriškai ar materialiai) gimtąjį centrą arba atkurti jį, jeigu jis egzistuoja tik diasporos atsiminimuose, vizijose; 6) ir galiausiai, suvokia save per nenurūkstantį ryšį su gimtaisiais namais¹⁷. Diaspora liaujasi būti diaspora dvejais atvejais: kai nutrūksta jos jausminiai ir materialūs ryšiai su kilmės šalimi arba kai migravusi mažumos etninė grupė sugrįžta į kilmės šalį¹⁸.

James Clifford, vertindamas šias W.Safran tipologines diasporų charakteristikas, siūlo atkreipti dėmesį į tai, kad ne visoms diasporoms gali būti būdingi visi šeši W.Safran išskirti bruožai, grupės gali būti mažiau ar daugiau „diasporiškos“, joms gali būti būdingi tik keli (du, trys, keturi) iš šešių pagrindinių bruožai, ilgainiui jų „diasporiškumo“ laipsnis gali kisti. Tai reiškia, kad vertindami tam tikros grupės diasporiškumą turime būti labai atsargūs ir atsižvelgti į tai, kad „idealus diasporos tipas“ vargiai egzistuoja¹⁹. Kitaip tariant, kad ir koks būtų sudarytas tipologinių diasporų charakteristikų sąrašas, sunku tikėtis, jog atsiras grupė pilnai atitinkanti visus nurodytus požymius. Dėl šios priežasties J.Clifford siūlo vietoj mėginimo identifikuoti tipologines diasporų charakteristikas, pamėginti nusibrėžti diasporos „ribas“. Autorius siūlo pažvelgti į diasporą iš įvairių pozicijų kaip į tam tikrą reiškinį, kuriam yra būdingi įvairūs ir niekaip netipologizuojami bruožai, savybės. Pavyzdžiui, į diasporą galima pažvelgti per priešybę nacionalinei valstybei dėl deterritorializacijos ir priešingo gyvenamajai vietai identiteto, suvokti ją kaip skirtingą eilinei, kasdienei imigracijai reiškinį dėl artimo diasporos santykio su namais ir antiasimiliacinės politikos ar įvertinti ją bet kuriame kitame valstybės politikos, kultūros ir etninės ar socialinės sąrangos kontekste, t.y. suvokti per daugybę skirtingų aplinkybių, nemėginant išvesti apibendrinančių diasporas charakteristikų²⁰. Tačiau toks autoriaus siūlomas būdas suvokti diasporą vargiai primena ribų nubrėžimą ir yra dar abstraktesnis ir sudėtingesnis nei tipologinių charakteristikų formavimas.

Dėl šios priežasties darbe remsiuosi tais autoriais, kurie diasporas suvokia per tipologines charakteristikas, o ne tam tikrų reiškinų transnacionaliniuose srautuose sąveiką, nes, nors pastarasis būdas ir leidžia laisviau varijuoti sąvokos apibrėžimu, tam tikrų konkrečių charakteristikų nustatymas leidžia aiškiau suvokti diasporos sąvokos esmę ir tiksliau identifikuoti diasporines grupes. Atsižvelgdama į tai, kad W.Safran diasporos apibrėžimas apima visas

---

¹⁷ William Safran, „The Jewish Diaspora in a Comparative and Theoretical Perspective“. *Israel Studies*, 10 (1), 2005, 37.

¹⁸ David Brookshaw, „Imperial diasporas and the search of authenticity“. *Lusotopie*, 2000, 271.

¹⁹ James Clifford, „Diasporas“, *Cultural Anthropology*, 9(3), 1994, 306.

²⁰ Ten pat.

pagrindines diasporas identifikuojančias charakteristikas, randamas ir kitų ši reiškinių plačiai analizavusių autorių, tokių kaip Gabriel Sheffer, James Clifford ar Robin Cohen darbuose, remsiuose W.Safran pateikta tipologizacija. Visgi, sutikdama su J.Clifford išsakyta mintimi, kad „idealus diasporos tipas“ vargiai egzistuoja, laikysiuos pozicijos, kad žmonių grupė nebūtinai turi atitikti visas pateiktas charakteristikas, kad galėtų būti identifikuota kaip diaspora.

Atsižvelgiant į W.Safran apibrėžimą ir į faktą, kad iš šešių „diasporą“ nusakančių charakteristikų, penkiose yra vartojamas terminas „namai“, galima sakyti, jog pastaroji sąvoka yra esminė „diasporos“ terminui. Juk supaprastinant, diasporą nusako mažumos etninės grupės fizinis buvimas vienoje šalyje, kurioje gyvenama ir dirbama, bet drauge nuolatos galvojama apie kitą, ilgimasi tos, kuri yra laikoma „namais“.

Šioje vietoje reikia atkreipti dėmesį į tai, kad, nors kai kurie autoriai ir kvestionuoja, didelė dalis diasporų tyrinėtojų pripažįsta, kad „namais“ ne būtinai gali būti laikoma kilmės šalis: ne visų diasporų atveju egzistuoja konkreti valstybė ar aiškiai apibrėžta teritorija, kurią būtų galima laikyti „namais“; tam tikrais atvejais „namais“ diasporos nariai laiko istorines žemes ar teritorijas, kurios yra išlikusios žmonių atmintyje, kaip protėvių gyventos vietovės; tokių namų vizija dažniausiai reiškiasi per atsiminimus, iš kartos į kartą perduodamus pasakojimus ar mitus (kartais, kaip žydų diasporos atveju, tai yra netgi įkūnyta religijoje). Vadinasi, nesvarbu, ar „namai“ yra konkreti šalis, ar jie tėra koncepcija, jei mažumos etninė grupė palaiko dvasinį, emocinį ir/ar kultūrinį ryšį su „namais“, ji bus laikoma diaspora²¹.

Tradiciškai namų-diasporos ryšys vaizduojamas kaip stipri ir pozityvi išsibarsčiusių etninių bendruomenių trauka jų gimtojo centro link. Diasporinės bendruomenės laikomos simboliniais satelitais, orientuotais į simbolinį didžiulį emocinį krūvį turintį centrą. Tačiau, pasak Andre Levy ir Alex Weingrod, ne visada namų-diasporos ryšys yra toks paprastas. Sudėtingi namų-diasporos santykiai atsiskleidžia tuomet, kai imame analizuoti namo grįžtančias diasporas. Šiandien jau yra įvardijama nemažai konkrečių atvejų, kuomet grįžusios namo diasporos nesiliauja būti diasporomis, nes nesugeba pilnai integruotis į gimtųjų šalių visuomenes ir sukuria sudėtingus tarpusavio priklausomybės ryšius su valstybe, iš kurios atvyko (priimančiąja valstybe). Neretai jos ima identifikuotis su buvusia priimančiąja valstybe ir, nepaisant to, kad jaučia priklausomybę tai šaliai, į kurią sugrįžo, jos sukuria diasporinį ryšį su ja. Tokios diasporos vadinamos „grįžtančiosiomis“ arba „atvirkštinėmis“ ir išsiskiria iš kitų imigrantų grupių tuo, kad pasižymi viena kitai prieštaraujančiomis jausenomis savo kilmės šalies (gimtosios valstybės) atžvilgiu, tuo

---

²¹ Carolin Alfonso, Waltraud Kokot, Khachig Tölölyan, *Diaspora, Identity and Religion: New Directions in Theory and Research*. Routledge, 2003, 16.

pačiu iškreipia tradicinį diasporos-namų santykį, nes buvusiai priimančiajai valstybei leidžia įgyti gimtosios bruožų, ir atvirkščiai²².

Tokios diasporos atvejais ir bus analizuojamas šiame darbe. Dėl kultūrinių saitų ir rusiškojo identiteto bei nesugebėjimo integruotis į Izraelio visuomenę rusakalbių žydų bendruomenė tampa „atvirkštine diaspora“, turinčia iškreiptą santykį su gimtąja ir priimančiąja valstybėmis (gimtoji valstybė įgyja priimančiosios bruožų, ir atvirkščiai).

1.2. Diasporos ir tarptautinių santykių teorija

1.2.1. Yossi Shain ir Aharon Barth teorinis modelis

Pastaruoju metu pasirodė nemažai studijų, analizuojančių, kaip diasporos veikia tarptautinius santykius. Dažniausiai yra analizuojamas diasporų vaidmuo konfliktinėse situacijose, neretai tyrinėjamas migracijos procesas bei jo įtaka šalių vidaus ir užsienio politikai, sprendžiamas pabėgėlių klausimas. Teoriniame lygmenyje diasporos neretai analizuojamos kaip iššūkis tradiciniams valstybės institutams dėl pilietybės ir lojalumo, taip pat kaip svarbus vidaus ir užsienio politikos tarpusavio sąveikos aspektas. Galiausiai, diasporos tyrinėjamos kaip tarpvalstybinių santykių skatintojos, mediatorės tarp priimančiosios ir gimtosios valstybių ar kultūrų pernešėjos.

Nepaisant to, kad daug rašoma apie diasporas ir yra pripažinta jų svarba tarptautiniuose santykiuose, trūksta teorijų/teorijos, kurios/kuri galėtų konceptualiai išaiškinti diasporų kaip savarankiškų/nesavarankiškų veikėjų vaidmenį tarptautiniuose santykiuose ir padėtų įvertinti jų politinį vaidmenį priimančiosios ir gimtosios valstybių tarpusavio sąveikoje. Visgi, Yossi Shain ir Aharon Barth savo studijoje „Diasporas and international relations theory“ pamėgino tai padaryti. Norėčiau pastebėti, kad daugiau tokio pobūdžio studijų nepavyko atrasti, o visi kitų autorių mėginimai konceptualizuoti diasporų vaidmenį tarptautiniuose santykiuose atsiremia į jau minėtą Y.Shain and A.Barth schemą. Jų pateiktu teoriniu modeliu remsiuosi savo darbe.

Autoriai teigia, kad siekiant išsiaiškinti/suprasti diasporų įtaką gimtųjų valstybių užsienio politikai, reikia pasitelkti konstruktyvizmą ir liberalizmą. Pasitelkiant konstruktyvizmą, galima išsiaiškinti, kaip diasporos save suvokia, kokie yra jų veiklos motyvai ir preferencijos, tuo tarpu, liberalizmo pagalba išanalizuoti, kokiomis priemonėmis siekiama numatytų preferencijų

---

²² Alex Weingrod ir Andre Levy, „Paradoxes of Homecoming: the Jews and Their Diasporas”. *Anthropological Quarterly*, 79, 4, 2006, 693.

įgyvendinimo (kokie yra įtakos būdai) per vidaus politiką²³. Šių dviejų teorijų naudojimas paaiškinti vienam reiškiniui arba, kitaip tariant, teorinio lauko sukūrimas, pasak autorių, stebinti neturėtų, kadangi abi teorinės koncepcijos naudojasi tam tikromis bendromis prielaidomis. Kaip teigia Jennifer Sterling-Folker, konstruktyvizmas, aiškindamas socialinę kaitą, naudojasi ta pačia funkcinė-institucionalistine priežastine logika, kuria vadovaujasi liberalizmo tarptautinių santykių mokykla ir jos atšakos. Nors šiek tiek skirtingai interpretuojami, abejose teorinėse paradigmose svarbų vaidmenį atlieka interesų, aplinkos, socialinių praktikų ir identiteto kintamieji. Abi mokyklos daro viena kitai artimas išvadas apie tarptautinių santykių pobūdį ir naudojasi tuo pačiu ontologiniu pagrindu, pripažindamos tarptautinių veikėjų bendradarbiavimo galimybes²⁴.

Kita vertus, diaspora kaip reiškinys gali būti pasitelkiama atnaujinti, papildyti ir patobulinti konstruktyvizmo ir liberalizmo teorines koncepcijas. Diasporos yra vienos iš ryškiausių veikėjų, jungiančių vidaus ir tarptautinės politikos sferas. Jų identitetu paremta motyvacija veikti galėtų būti integralia konstruktyvistinės stovyklos mėginimų paaiškinti nacionalinio identiteto konstravimą dalimi²⁵. Kita vertus, diasporų įtaka gimtajai valstybei, nepaisant jų tarptautinės buvimo vietos, stipriai praplečia termino „vidaus politika“ supratimą, kadangi apima politiką ne tik valstybės viduje, bet ir išorėje. Liberaliai stovyklai tai galėtų būti dar vienas naujas tyrimo aspektas²⁶.

Autoriai nepretenduoja sukurti tikslios „matematinės“ teorijos, o tik siūlo teorinį lauką ar kontekstą, kuriame būtų galima paaiškinti diasporų veikimą tarptautinėje arenoje.

1.2.2. Diasporų tipai

Y.Shain ir A.Barth tvirtina, kad tarptautinėje arenoje diasporos gali veikti trejopai. Visų pirma, jos gali būti pasyvūs veikėjai, t.y. jos pačios aktyviai neveikia, bet yra įtraukiamos į tam tikras tarptautines sąveikas savo gimtųjų arba kitų valstybių. Tai gali nutikti trejais atvejais: 1) kai diasporai yra reikalinga užsienio pagalba dėl priimančiosios valstybės vykdomos politikos diasporos atžvilgiu; 2) kai gimtoji valstybė siekia „atstovauti“ savo tautiečius, esančius ir už gimtosios valstybės teritorinių ribų, arba sustiprinti ryšius tarp diasporos ir gimtosios valstybės; ir 3) kai diaspora negali kontroliuoti gimtosios valstybės politikos ir pastaroji pasinaudoja diaspora

---

²³ Yossi Shain and Aharon Barth, „Diasporas and international relations theory“. *International Organization*, 57 (3), 2003, 457.

²⁴ Jennifer Sterling-Folker, „Competing Paradigms or Birds of a Feather? Constructivism and Neoliberal Institutionalism Compared“. *International Studies Quarterly*, 44, 2000, 105.

²⁵ Yossi Shain and Aharon Barth, „Diasporas and international relations theory“. *International Organization*, 57 (3), 2003, 451.

²⁶ Ten pat.

politiniuose „žaidimuose“. Antra, diasporos gali būti aktyvūs veikėjai, organizuoti kaip interesų grupė ir siekiantys įtakoti priimančiosios valstybės politiką. Galiausiai, diasporos, turinčios pakankamą ekonominę ir politinę galią, gali būti aktyvūs veikėjai, siekiantys įtakoti gimtosios valstybės užsienio politiką per pastarosios finansavimą ar politinę paramą²⁷.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad ir kiti autoriai, nors ir ne taip sėkmingai kaip Y.Shain ir A.Barth, bet visgi mėginantys konceptualizuoti diasporų vaidmenį tarptautiniuose santykiuose, numato tokius pat diasporų veikimo modelius – t.y. aktyvų ir pasyvų. Pavyzdžiui, pagal Judith Shuval, tarp diasporos, priimančiosios valstybės ir gimtosios valstybės egzistuoja sudėtingas triadinis ryšys, kuriam būdingas aukštas politizavimo laipsnis. Žvelgiant schematiškai, egzistuoja kelios galimos santykių tarp trijų veiksmų alternatyvos. Pirma, pasak autorės, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad diasporos veiksmai priimančiosios valstybės atžvilgiu yra nulemti jos santykio su gimtąja valstybe. Tai gali būti išreikšta per balsavimus rinkimuose ir kitas politinės paramos formas atitinkamoms politinėms jėgoms. Kitaip tariant, autorė taip pat pripažįsta, kad diaspora gali siekti įtakoti priimančiosios ir gimtosios valstybių užsienio politiką, arba, kalbant Y.Shain ir A. Barth terminais, būti aktyviu veikėju tarptautiniuose santykiuose. Antra, pasak autorės, gimtoji valstybė gali pasinaudoti diaspora kaip politinės įtakos įrankiu gauti politinę, finansinę ir kitokią paramą iš priimančiosios valstybės. Šiuo atveju diaspora suprantama kaip pasyvus veikėjas²⁸.

1.2.3. Diasporą veikti motyvuojantys veiksniai

Apibrėžę galimus diasporų tipus, toliau teorinėje schemoje autoriai didesnę dėmesį skiria aktyviajam diasporos tipui. Drauge šie autoriai įspėja, jog juos labiau domina diasporos aktyvumas, nukreiptas į gimtosios šalies politikos raišką, siekiant tokios politikos korekcijų ir pan. (esą diasporos įtaka priimančios šalies politikai yra jau pakankamai aptartas dalykas; čia visų pirma turima galvoje žydų bendruomenės įtakos JAV politikai pavyzdys). Toks dėmesio perskirstymas, keliant klausimą dėl diasporos aktyvumo veiksnių, iš tiesų yra labai aktualus šio magistro darbo plėtotei.

Kaip pažymi autoriai, visų pirma diasporą imtis atitinkamų veiksmų gali paskatinti gimtosios valstybės vykdoma užsienio politika, kuri turi įtakos diasporą priimančiajai valstybei ar tautiečiams gimtojoje šalyje. Tokiu atveju diasporos interesai gali būti įvairūs. Ji gali siekti per gimtosios valstybės užsienio politiką konstruoti savo įvaizdį priimančiojoje ir kitose valstybėse:

²⁷ Yossi Shain and Aharon Barth, „Diasporas and international relations theory“. *International Organization*, 57 (3), 2003, 453-454.

²⁸ Judith T. Shuval, „Diaspora Migration: Definitional Ambiguities and a Theoretical Paradigm“. *International Migration*, 38 (5), 2000, 46-47.

kitaip sakant, gimtosios valstybės pasirinkta užsienio politikos kryptis priimančiojoje valstybėje gali būti automatiškai tapatinama su diasporos bendruomenės nuomone ir interesais, netgi tais atvejais, kai minėtoji bendruomenė nepritaria vykdomai politikai. Dėl šios priežasties diasporos bendruomenė gali būti suinteresuota pakeisti gimtosios valstybės užsienio politikos kryptį. Kita vertus, imtis tam tikrų veiksmų gimtosios valstybės atžvilgiu diasporą gali paskatinti solidarumo ir giminytės jausmas, istoriniai prisiminimai, kurie įprastai tokioms bendruomenėms yra labai svarbūs arba kokios nors finansinės aplinkybės. Antra, diaspora gali siekti įtakoti gimtosios valstybės užsienio politiką, jeigu yra suinteresuota jos gerove – juk gimtoji valstybė yra laikoma ta erdve, į kurią visada galima sugrįžti, kai tampa nesaugu svetimose. Trečia, diaspora gali matyti gimtosios valstybės užsienio politikos sprendimus kaip turinčius įtakos konkrečiai diasporinei bendruomenei ir gali siekti pakeisti gimtosios valstybės užsienio politiką tokia linkme, kuri atitiktų tos diasporinės bendruomenės interesus, egzistencinius (pvz., saugumas, įvaizdis) ar materialiuosius. Galiausiai, diasporos gali siekti paveikti gimtosios valstybės užsienio politiką, jeigu pastaroji kenkia siauriems diasporas atstovaujančių organizacijų biurokratiniam interesams. Juk pastarųjų misija yra užsiimti lobizmu gimtojoje valstybėje, tad, jeigu gimtosios valstybės politika tampa tokia savarankiška, kad diaspora nebegali būti panaudota kaip įtakos priemonė, iškyla pavojus pačios organizacijos egzistencijai²⁹.

Tad veikiama šių keturių motyvų, kuriuos apjungia bendro identiteto pajauta, diasporos mėgina įtakoti gimtosios valstybės užsienio politiką.

1.2.4. Identiteto sąlygoti interesai – konstruktyvistinė teorinio modelio dalis

Nors ir išskyrę tokius keturis bendrus diasporas įtakoti gimtųjų valstybių politiką motyvuojančius veiksniai, autoriai teigia, kad diasporų interesai gimtųjų valstybių atžvilgiu gali būti labai skirtingi ir neapsiriboti šiais keturiais motyvais. Todėl siekiant suprasti galimas diasporų veiklos kryptis, autoriai siūlo pasitelkti konstruktyvizmą. Remdamiesi konstruktyvizmu, Y.Shain ir A.Barth tvirtina, kad valstybės nėra išimtinai racionalūs, tikslo „vejami“ veikėjai, siekiantys maksimizuoti savo naudą ir veikiantys pagal „pasekmių logiką“. Atvirkščiai, valstybės veikia pagal „tinkamumo logiką“ (appropriateness), siekia išreikšti savo identitetą ir yra taisyklių veikiami, tam tikra vaidmenį atliekantys žaidėjai³⁰. Kitaip sakant, autoriai laikosi nuomonės, kad kiekvienas veikėjas disponuoja tam tikru identitetu ir vaidmenų rinkiniu, kuris nurodo tinkamo

²⁹ Yossi Shain and Aharon Barth, „Diasporas and international relations theory“. *International Organization*, 57, 3, 2003., 454-457.

³⁰ Ten pat, 458.

elgesio taisykles atitinkamose situacijose. Šių taisyklių, kylančių iš identiteto ar atliekamo vaidmens, laikymasis yra sudėtingas kognityvinis procesas, kuris sąlygoja pagrįstą elgesį. Tačiau elgesio pagrįstumas atsiranda ne dėl „pasekmių logikos“, t.y. numatomo, ateityje laukiamo elgesio „atgarsio“, bet iš institucionalizuotų kolektyvinių praktikų, paremtų abipusiu supratimu, kas yra teisinga, protinga ir dora. Kita vertus, rodos, čia vyrauja įsitikinimas, jog tokių kolektyvinių praktikų provaizdžiu gali būti kaip tik konkretus asmuo (iš tiesų, valstybės ar kiti bendruomeninės praktikos subjektai gali būti laikomi politiniais individais). Konkretaus elgesio atitikimas konkrečiam identitetui remiasi patirtimi, žiniomis, intuicija ar tiesiog lūkesčiu, kad, pavyzdžiui, tam tikras asmens (piliečio, tarnautojo, eksperto) požiūris, elgesys, jausena ar preferencija yra jam esminiai ne instrumentiškai, ne tam, kad galėtų pasiekti kažkokį tikslą ar atitiktų konvencinį to konkretaus asmens (piliečio, tarnautojo, eksperto) kaip tam tikrą vaidmenį visuomenėje vaidinančio veikėjo apibrėžimą, bet todėl, kad be tam tikro požiūrio, elgsenos, jausenos ar preferencijos jis negalėtų būti laikomas tuo asmeniu (piliečiu, tarnautoju, ekspertu). Taigi, kiekvieną elgseną sąlygoja trys atsakymai į paprastus klausimus: kokia situacija, koks aš žmogus, ką toks žmogus kaip aš daro tokioje situacijoje³¹. Kaip Ted Hopf pastebi, identitetas nusako kas tu esi ir tuo pačiu „primeta“ tam tikrą rinkinį interesų ir preferencijų, o tai reiškia ir tam tikrus elgesio modelius tam tikrose situacijose³².

Konstruktivizmas, pasak Y.Shain and A.Barth, atveria dvi „juodąsias dėžes“. Pirma, interesai nėra nulemti išorės veiksnių ir jiems nėra būdingas pastovumas, atvirkščiai, jie yra „vidiniai“ ir kintantys; arba, kitaip tariant, interesai yra labiausiai įtakojamas identiteto kintamasis. Antra, pats identitetas yra suprantamas kaip konstrukcinio pobūdžio tapatumas, nes taip pat yra kintamas veiksnys ir priklauso nuo istorinio, kultūrinio, politinio ir socialinio konteksto. Tam tikri pokyčiai identitete turi įtakos interesams ir gali keisti politikos kryptį³³.

Taigi, kyla klausimas, kokia yra šio kintamojo – identiteto – prigimtis? Identitetą galima suvokti kaip savybę, būdingą vien tikslu siekiantiems subjektams ir generuojančią motyvacinis bei biheivoristinius nusistatymus³⁴. Jis yra konstruojamas per veikėjų ir jų aplinkos sąveiką, vidines veikėjų charakteristikas ir jų tarpusavio ryšius³⁵. Kitaip tariant, identiteto konstravimas

³¹ James G. March ir Johan P. Olsen, „The logic of appropriateness“, *ARENA: Working Papers*, 2004, 3-4. <http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2004/papers/04_09.xml> [Žiūrėta 2008 04 25]

³² Ted Hopf, „The promise of Constructivism in International Relations Theory“, *International Security*, 1998, 23 (1), 175.

³³ Yossi Shain and Aharon Barth, „Diasporas and international relations theory“. *International Organization*, 57, 3, 2003, 458.

³⁴ Alexander Wendt, *Tarptautinės politikos socialinė teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2005, 239.

³⁵ Yossi Shain and Aharon Barth, „Diasporas and international relations theory“. *International Organization*, 57, 3, 2003, 458.

vyksta per diskursyvias praktikas, kurios apima a) kalbą kartu su žodynu, rašytiniu ir verbaliniu ir b) fizines elgesio charakteristikas, tokias kaip gestai, papročiai ir įpročiai³⁶. Šios diskursyvios praktikos „užfiksuoja“ tam tikras reikšmes, leidžiančias daryti skirtumą tarp savęs ir kitų³⁷.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad identiteto konstravimo procesas apima daugybę tarpusavyje konkuruojančių veikėjų. Kitaip tariant, konstravimo metu vyksta kova dėl galios apibrėžti identitetą ir tokiu būdu nulemti vidaus ir tarptautinės politikos rezultatus. Konstruktivizmo požiūriu, galia nebūtinai yra materialiai išreikšta ar į išteklius orientuota jėga, ji gali būti suprasta ir kaip kompetencija apibrėžti reikšmes, kurios sudaro identitetus, interesus ir valstybių praktikas³⁸.

Atsižvelgiant į tai, kad identitetas gali būti laikomas „ištekliu“, t.y. galia formuoti politiką, reikia pripažinti, kad įvairios visuomenės grupės skiria jam nevienodą dėmesį. Šiuo atveju diasporos, kaip grupės, esančios už savo valstybės teritorinių ribų, bet priklausančios jos visuomenei, skiria didesnę dėmesį identitetui nei toks grupės, kurios yra valstybės viduje. Jeigu pastarosios identitetą patiria savo kasdienėse praktikose, tai diasporos, būdamos ne tik gimtosios, bet ir priimančiosios valstybės dalimi, nuolatos turi siekti išlaikyti ir stiprinti savo kaip tam tikros grupės, pasižyminčios tam tikrais specifiniais bruožais, identifikaciją. Tam tikra prasme tai reiškia, kad jos skiria didesnę dėmesį identiteto apibrėžimui nei likusi visuomenės dalis. Tuo pačiu jos yra suinteresuotos vienokiu ar kitokiu priimančiosios ir gimtosios valstybių nacionaliniu identitetu, kadangi jos negali apibrėžti savo identiteto nesuvokdamos, koks yra priimančiosios ar gimtosios valstybės identitetas³⁹.

Vadinasi, diaspora yra ta grupė visuomenėje, kuri ne tik turi interesą nulemti identiteto reikšmes, o tai iš principo reiškia ir koreguoti priimamus sprendimus, bet ir palankias sąlygas tai daryti dėl savo „tarptautinės buvimo vietos“ arba, kaip teigia Fiona B. Adamson ir Madeleine Demetriou, dėl organizacinės – tinklo ir erdvinės – t.y. deterritorializacinės socialinės formacijos logikos⁴⁰.

Apibendrinant, galima teigti, kad nuo to, kaip diasporos apibrėš savo identitetą, priklausys jų santykis su gimtąja valstybe ir valstybe, kurioje yra reziduojama. Šis aspektas yra

---

³⁶ Ted Hopf, *Social Construction of International Politics: Identities and Foreign Policies, Moscow, 1955 and 1999*. Cornell University Press, 2002, 1.

³⁷ Ten pat, 5.

³⁸ Emanuel Adler, „Seizing the Middle Ground: Constructivism and World Politics“, *European Journal of International Relations*, 3 (3), 1997, 336.

³⁹ Yossi Shain and Aharon Barth, „Diasporas and international relations theory“. *International Organization*, 57 (3), 2003, 459.

⁴⁰ Fiona B. Adamson ir Madeleine Demetriou, „Remapping the Boundaries of „State“ and „National Identity“: Incorporating Diasporas into IR Theorizing“, *European Journal of International Relations*, 13 (4), 2007, 497.

labai svarbus darbu, nes, kaip jau ne kartą minėjau, Izraelio rusakalbių žydų bendruomenė pasižymi dvigubu identitetu – rusiškuoju ir žydiškuoju. Šis dvigubas identitetas konkrečiu tiriamu atveju ne tik supainioja gimtosios ir priimančiosios valstybių sąvokas, bet ir paverčia rusakalbių Izraelio žydų bendruomenę „atvirkštine diaspora“. Tai reiškia, kad rusakalbių Izraelio žydų santykis su gimtąja valstybe – Izraeliu – ir valstybe iš kurios jie atvyko – Rusija – yra tam tikra prasme iškreiptas, todėl ir interesai jų atžvilgiu kartais gali būti supainioti, o įtakos metodų įvairovė didelė.

1.2.5. Interesų įgyvendinimo priemonės

Apsibrėžus identitetą ir interesus, reikia įvardinti priemones, kurių pagalba galima juos įgyvendinti. Šioje vietoje teorija tvirtina, kad vidaus veikėjų galimybės įtakoti užsienio politikos sprendimus priklauso nuo ryšio tarp politinių institucijų ir visuomenės⁴¹. Kuo pastarasis veiksnys stipresnis ir ankstesnysis silpnesnis, tuo įvairios grupės turi didesnes galimybes veikti vyriausybės politiką. Čia reikia atkreipti dėmesį į tai, kad diasporos, nepaisant to, jog yra transnacionaliniai veikėjai, reziduojančioje valstybėje yra suvokiamos kaip viena iš vidaus interesų grupių – vadinasi turi visas reikiamas priemones veikti priimančiosios valstybės politiką, o tuo pačiu ir gimtosios, iš esmės pastarąją dėl įtakos ankstesnėje⁴². Vienas populiariausių įtakos šaltinių, kaip ir visoms interesų grupėms, taip ir diasporoms yra finansiniai resursai. Per įvairias dotacijas partijoms ir investicijas į visuomeninius projektus diasporos mėgina įtakoti politinius procesus. Kitas plačiai paplitęs metodas įtakoti sprendimų priėmimo procesą yra disponavimas tam tikra įstatymų leidžiamajai arba vykdomajai valdžiai svarbia informacija, kuria diasporos pasidalina su politinėmis institucijomis už tam tikrą politinį atlygį. Galiausiai, nereikia pamiršti, kad skirtingai nuo „konvencinių“ interesų grupių, diasporos turi ir diplomatinio spaudimo priemones⁴³.

Visgi, diasporos galimybės įtakoti politinius procesus priklauso nuo trijų elementų: a) diasporos narių sugebėjimo suorganizuoti save kaip įtakos grupę; b) priimančiosios valstybės režimo ir c) gimtosios valstybės politinės sistemos pralaidumo diasporos narių įtakai. Kitaip tariant, diasporos vykdomos politikos efektyvumas priklausys nuo diasporos motyvacijos, grindžiamos jos identitetu, laipsnio, sociopolitinio priimančiosios ir gimtosios valstybės pobūdžio ir tarpusavio ryšio tarp diasporos ir gimtosios bei priimančiosios valstybių⁴⁴.

⁴¹ Yossi Shain and Aharon Barth, „Diasporas and international relations theory“. *International Organization*, 57, 3, 2003, 460.

⁴² Ten pat, 461.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Ten pat, 462.

Kaip jau buvo darbe aptarta, diasporinė grupė skirtingomis aplinkybėmis gali turėti labai skirtingus motyvus, grindžiamus identitetu, veikti, tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad vienas ryškiausių diasporų bruožų – dvigubas lojalumas gimtajai ir priimančiajai valstybėms labai dažnai veikia kaip motyvaciją mažinantis elementas. Kitas svarbus veiksnys kalbant apie diasporos vykdomos politikos efektyvumą yra priimančiosios ir gimtosios valstybių politinis režimas. Demokratijose visuomet didesnis „pralaidumas“ interesų grupių politikai, tuo tarpu autoritariniai režimai diasporas dažniau vertina kaip trukdį nacionalinei vienybei, todėl griežtai riboja bet kokią jų politinę veiklą. Visgi, kartais, nepaisant režimo pobūdžio, šalis dėl tam tikrų interesų gali mėginti specialiomis priemonėmis skatinti arba riboti diasporų veiklą. Galiausiai, diasporos vykdomos politikos efektyvumas priklauso nuo santykio tarp diasporos ir gimtosios bei priimančiosios valstybių: kuo diaspora gali būti naudingesnė vienai ar kitai pusei, tuo jos labiau skatins ir palaikys diasporų politinę veiklą⁴⁵.

Apibendrinant galima sakyti, kad kuo priimančioji valstybė demokratiškesnė, gimtoji valstybė „pralaidesnė“ įtakai, o diasporinė grupė labiau organizuota, tuo jos galimybės įtakoti politinius procesus yra didesnės.

2. Izraelio rusakalbių žydų santykis su gimtąja ir priimančiąja valstybėmis

Atsižvelgiant į pagrindinę teorinę prielaidą, kuria yra vadovaujamas darbe, kad identitetas sąlygoja interesus arba, kitaip tariant, leidžia numatyti veikėjų elgseną, likusioje darbo dalyje keliami tokie uždaviniai: įvertinti, rusakalbių Izraelio žydų bendruomenės atvirkštinį diasporiškumą ir nustatyti, koks yra šios bendruomenės santykis su gimtąja ir priimančiąja valstybėmis. Kitaip tariant, toliau mėginsiu įrodyti, jog dviguba identifikacija neleidžia rusakalbių žydų bendruomenei naudotis įprastomis diasporai įtakos priemonėmis priimančiosios ir gimtosios valstybių atžvilgiu. Kita vertus, dviguba identifikacija yra naudinga, siekiant užimti svarbios politinės ir ekonominės grupės vaidmenį Izraelyje, tuo pačiu išlaikant dvigubą pilietybę, turtą ir veikimo laisvę Rusijoje. Visgi, nesiintegruodama į Izraelio visuomenę ir žaisdama dvigubo identiteto korta, Izraelio rusakalbių bendruomenė rizikuoja tapti politinės manipuliacijos objektu, kas savo ruožtu grįžtamuoju ryšiu gali naikinti patį identitetą.

---

⁴⁵ Yossi Shain and Aharon Barth, „Diasporas and international relations theory“. *International Organization*, 57, 3, 2003, 463-466.

2.1. Rusakalbių Izraelio žydų identifikacija su rusiškąja kultūra

Kaip jau buvo minėta teorinėje darbo dalyje, esminė sąvoka diasporos terminui yra „namai“. Ji nusako diasporos esmę ir leidžia atskirti ją nuo kitų imigrantų grupių, nes tik diasporinė bendruomenė palaiko stiprų dvasinį, emocinį ir kultūrinį ryšį su „namais“⁴⁶. Pastarajam nutrūkus diaspora liaujasi būti diaspora. Kalbant apie rusakalbių Izraelio žydų bendruomenę minėtoji „namų“ sąvoka įgauna ypatingą prasmę, kurią toliau pamėginsiu pasiaškinti.

Dabartinė imigrantų iš buvusios Sovietų Sąjungos banga jau trečioji. Pirmieji rusakalbiai į šalį atvyko iš karto po Izraelio valstybės įkūrimo. Šiandien juos identifikuoti būtų gana sudėtinga, nes kartu su atvykėliais iš kitų pasaulio šalių jie kūrė „lydomąjį įvairių kultūrų žydų naujakurių katilą“ ir suformavo bendruomenę su stipriu žydišku-izraelietišku identitetu⁴⁷. Antroji atvykėlių iš Sovietų Sąjungos banga nuvilnijo aštuntajame XX a. dešimtmetyje, kuomet sovietų valdžios suteiktu leidimu emigruoti žydams į Izraelį pasinaudojo apie 160000 žydų tautybės Sovietų Sąjungos gyventojų. Pastarieji imigrantai, nors ir neturintys tokios patirties, kokią turėjo pirmieji atvykėliai į šalį kaip Izraelio valstybės kūrėjai, labai lengvai įsiliejo į Izraelio visuomenę. Pagrindinė to priežastis buvo stiprus sionizmo jausmas, kuriuo pasižymėjo atvykėliai ir priežastys atvedusios į Izraelį: aštuntojo dešimtmečio imigrantai į šalį vyko religijos ir tradicijos vedami ir savo imigraciją laikė sugrįžimo į pažadėtąją žemę aktu⁴⁸. Trečioji rusakalbių žydų imigrantų banga prasidėjo žlugus Sovietų Sąjungai ir tęsiasi iki šių dienų. Skirtingai nuo kitų dviejų prieš tai buvusių, pastaroji imigrantų banga išsiskiria savo gausa – atvykusiųjų skaičius siekia beveik milijoną rusakalbių⁴⁹ ir imigracijos motyvais - dabartiniai postsovietiniai imigrantai skirtingai nuo prieš tai buvusiųjų neturi jokių ideologinių atvykimo į Izraelį motyvų, jie čia imigravo daugiausia dėl to, kad skirtingai nei kitur nebuvo jokių kliūčių imigracijos procesui, o pragyvenimo lygis buvo nepalyginamai geresnis nei buvusiose Sovietų Sąjungos respublikose⁵⁰. Tai reiškia, kad trečioji imigrantų banga atvyko į Izraelį pragmatinių, bet tikrai ne ideologinių, kaip kitos dvi, motyvų vedama. Tai lėmė, kaip kitame skyriuje matysime, sudėtingą integraciją į Izraelio visuomenę ir sudarė sąlygas pasireikšti dvigubam bendruomenės identitetui.

Paskutniosios imigracijos bangos rusakalbiai Izraelio žydai drąsiai pabrėžia savo rusiškąjį identitetą ir vadina Rusiją savo kultūriniais namais. Izraelio kultūrą neretai jie laiko

⁴⁶ Rogers Brubaker, „The „diaspora“ diaspora“. *Ethnic and Racial Studies*, 28 (1), 2005, 5.

⁴⁷ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 3.

⁴⁸ Tom Trier, „Reversed Diaspora: Russian Jewry, the Transition in Russia and the Migration to Israel“. *Anthropology of East Europe Review*, 1996, 14, 1.

⁴⁹ Orit Ichilov, „Citizenship Perceptions of Soviet Immigrants in Israel“. *International Review of Sociology*, 2002, 12, 6.

⁵⁰ Tamara Horowitz, „The Integration of Immigrants from the Former Soviet Union“. *Israel Affairs*, 2005, 11/1, 118.

„svetima“, o patį Izraelį traktuoja kaip „rytietišką“, „neeuropietišką“ ir „valdomą religinių įstatymų“⁵¹. Ši yra linkė laikyti Vakarų kultūros atstovais. Paradoksalu, bet, kaip patys rusakalbiai žydai nurodo, Izraelyje neretai jie jaučiasi svetimi. Jų nesieja su Izraeliu jokia bendra istorinė patirtis, kokia juos sieja su Rusija, o žydų kultūrą ir kalbą jie laiko „prarastomis“ sovietmečiu vykdytos asimiliacijos metu. Tokiomis aplinkybėmis rusakalbių Izraelio žydų imigracija į Izraelį sunkiai gali būti pavadinta grįžimu namo, ir daugiau laikoma atvykimu į svetimą ir nepažįstamą šalį⁵².

Šią jauseną sąlygoja keletas priežasčių. Viena iš pagrindinių yra rusų kalba. Devintojo dešimtmečio pabaigoje atlikti tyrimai parodė, kad net 95 proc. Sovietų Sąjungoje gyvenusių žydų tautybės asmenų rusų kalbą laikė gimtąja⁵³. Po Sovietų Sąjungos žlugimo didelei daliai minėtos bendruomenės emigravus į Izraelį situacija nepasikeitė. Šiandien didžioji dalis naujosios kartos atvykėlių menkai kalba ir supranta hebrajiškai, t. y. oficialia Izraelio valstybės kalba, beveik visi be išimties šeimoje ir bendruomenėje vartoja rusų kalbą. Dėl šios priežasties ir dėl to, kad rusų kalba yra laikoma svarbiausiu vienijančiu faktoriumi, susiejančiu skirtingas (atvykusias iš Europos, Kaukazo regiono, Azijos) imigrantų iš buvusios Sovietų Sąjungos grupes, minėtoji bendruomenė mokslinėje literatūroje labai dažnai yra įvardijama kaip „kalbos bendruomenė“⁵⁴.

Kalba šiuo atveju tampa ne tik bendravimo priemone, bet ir pagrindiniu saviidentifikacijos elementu. Čia reikėtų pastebėti, jog kalba apskritai atlieka ne tik komunikacijos ir informacijos perdavimo funkciją, bet kartu loginio diskurso pagalba konstruoja pasaulio vaizdą. Pasitelkęs kalbą žmogus pažįsta aplinką – pažinimo objektus jis susieja su tam tikrais ženklais (žodžiais, išsireiškimais, gramatinėmis konstrukcijomis)⁵⁵. Tokiu būdu ilgainiui kalba tampa visų mentalinių veiklų pagrindu.

Galiausiai be komunikacijos ir loginio diskurso funkcijų, kalba atlieka ir kumuliatyvinę arba kaupiamąją funkciją. Kitaip sakant, kalba registruoja, įrašo ir išsaugo žmogiškojo supratimo rezultatus, tokiu būdu tampdama svarbia kultūros dalimi. Jeigu kultūra yra „paveldėta idėjų sistema, kuri struktūruoja subjektyvias individų patirtis“, tai kalba yra šios sistemos atspindys. Individas mokydamasis užsienio kalbų, ne tik išmoksta tam tikras verbalines konstrukcijas, bet

---

⁵¹ Alan Dowty, „The „Russian revolution“ in Israel“. < <http://www.aisraelstudies.org/2004papers/Dowty,%20Alan-%20Russian%20Revolution.doc>>

⁵² Ten pat.

⁵³ Larissa Remmenick, „Transnational community in the making: Russian-Jewish immigrants of the 1990s in Israel“. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2002, 28, 518.

⁵⁴ Marina Niznik, „The Russian Language as a Base Factor: The Formation of the Russian Community in Israel“. Kn. Rainer Münz ir Rainer Ohliger, *Diasporas and ethnic migrants: Germany, Israel, and Post-Soviet Successor States in Comparative Perspective*. Frank Cass, 2003, 356.

⁵⁵ Ten pat, 357.

kartu priima kitų žmonių patirtis, naudojasi kitų reikšmių sistemomis⁵⁶. Gimtąja laikoma kalba yra vienu iš svarbiausių identiteto formavimo veiksnių, leidžiančių įtvirtinti tam tikrą pasaulėjautos arba net pasaulėžvalgos tipą. Kitaip tariant, kaip tik gimtosios kalbos dėka žmogus konstruoja ne tik pasaulio vaizdinį, bet ir savo paties tapatumą.

Rusakalbių Izraelio žydų bendruomenės nenoras atsisakyti rusų kalbos kartu yra nenoras atsisakyti rusų kultūros, kuri yra gerai pažįstama, artima ir labai vertinama. Sovietų Sąjungoje didelė dalis žydų bendruomenės santykinai, lyginant su kitomis etninėmis grupėmis, buvo išsikovojusį aukštas pozicijas šalies meno, mokslo ir medicinos srityse. Dėl šios priežasties minėtoji bendruomenė ne tik kad neišvengė glaudaus ryšio su rusiška kultūra plačiaja prasme, bet ir pati tapo aktyvia šios kultūros kūrėja⁵⁷. Taigi, šiandien Izraelio rusakalbių žydų bendruomenei yra labai sunku atsisakyti rusiškosios kultūros elementų dėl trijų priežasčių: pirma, dėl to, kad ji yra gerai pažįstama ir suprantama, antra, dėl to, kad bendruomenė jaučiausi esanti viena iš šios kultūros kūrėjų, galiausiai, dėl to, kad ši kultūra yra vertinama kaip labai aukšto lygmens ir laikoma europietiškos kultūros, kurios, kaip pabrėžia pati bendruomenė, Izraelyje pasigendama, dalimi⁵⁸.

Tuo tarpu priimti Izraelio kultūrą bendruomenei yra sudėtinga dėl to, kad ji yra mažai pažįstama su ja. Žydiško gyvenimo praktikų ir žydiško mokymo, lavinimo Sovietų Sąjungoje buvo nedaug. Jidiš kultūros institucijos buvo griežtai draudžiamos ir persekiojamos, viena iš pagrindinių Sovietų Sąjungos valdžios vykdomų politikos kryptų etninių grupių atžvilgiu buvo stipri asimiliacija⁵⁹. Kitaip sakant, naujieji atvykėliai neturi paveldimų, iš kartos į kartą perduodamų žydiškumo tradicijų. Dėl šios priežasties jie, atvykę į Izraelį, stokoja motyvacijos tapti „tikrais žydais“ ar „dorais izraeliečiais“. Norint tai padaryti, reikėtų gerai pažinti vietinius papročius, tačiau pagrindinė kliūtis tam yra jau minėtas kalbos barjeras. Jį įveikti reikia daug laiko ir pastangų, deja, pastarųjų naujieji atvykėliai neretai pristinga.

Neatsisakydama rusų kalbos ir priimdama hebrajų kalbą tik dalinai, bendruomenė natūraliai pasiduoda akultūracijos procesui arba tarpinės pozicijos būsenai, kai yra priimami tam

---

⁵⁶ Marina Niznik, „The Russian Language as a Base Factor: The Formation of the Russian Community in Israel“. Kn. Rainer Münz ir Rainer Ohliger, *Diasporas and ethnic migrants: Germany, Israel, and Post-Soviet Successor States in Comparative Perspective*. Frank Cass, 2003, 357.

⁵⁷ Larissa Remmenick, „Transnational community in the making: Russian-Jewish immigrants of the 1990s in Israel“. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2002, 28, 518.

⁵⁸ Marina Niznik, „The Russian Language as a Base Factor: The Formation of the Russian Community in Israel“. Kn. Rainer Münz ir Rainer Ohliger, *Diasporas and ethnic migrants: Germany, Israel, and Post-Soviet Successor States in Comparative Perspective*. Frank Cass, 2003, 360.

⁵⁹ Robert O. Freedom, *Soviet Jewry in the 1980s: The Politics of Anti-Semitism and Emigration and the Dynamics of Resettlement*. Duke University Press, 1989, 35.

tikri priimančiosios (šiuo atveju Izraelio) valstybės kultūros elementai, išsaugojant kilmės (šiuo atveju Rusijos) šalies kultūrą⁶⁰. Akulturacija atvedė Izraelio žydų rusakalbių bendruomenę prie dvikalbystės, o pastaroji prie „skilusio“ identiteto. Ilgainiui pastarasis tapo toks ryškus, kad net tarp pačių rusakalbių bendruomenės narių paplito posakis: „Rusijoje mes buvome laikomi žydais, o Izraelyje esame vadinami rusais“⁶¹.

Larissa Remmenick atlikto tyrimo duomenimis, net 69 proc. rusakalbių imigrantų laiko save rusais-izraeliečiais, 17 proc. – rusais gyvenančiais Izraelyje ir tik 11 proc. apklaustųjų įvardija save kaip izraeliečius. Tai rodo, kad didžioji dauguma, net trys ketvirtadaliai, rusakalbių žydų yra linkę suvokti save kaip dviejų skirtingų bendruomenių atstovus, penktadalis minėtos bendruomenės narių visiškai atsisako savo izraelietiško identiteto ir vadina save rusais ir tik viena dešimtoji apklaustųjų identifikuoja save kaip vienos – Izraelio visuomenės – atstovus. Žinoma, tokia identifikacija yra viena iš pagrindinių kliūčių rusakalbių bendruomenės integracijai į Izraelio visuomenę ir viena svarbiausių rusakalbių bendruomenės atvirkštinio santykio su priimančiąja ir gimtąja valstybėmis priežasčių⁶².

Šioje vietoje būtina prisiminti, kad Izraelio žydų visuomenėje egzistuoja keletas identiteto lygmenų: valstybinis (izraelietiškas), nacionalinės priklausomybės (žydiškas) ir sionistinis⁶³. Šie identitetai neturi aiškiai apibrėžtų prasmų, todėl skirtingos žydų grupės juos skirtingai interpretuoja. Visgi, galima pastebėti, kad žmonės apibrėžiantys save per žydišką identitetą labiau nei kiti yra linkę pabrėžti religijos, etninės priklausomybės ir kultūrinio paveldo svarbą konkrečiam asmeniui, bendruomenei ir valstybei. Suvokiantys save per izraelietišką identitetą linkę išryškinti sekuliaras vertybes ir pažiūras, o savo narystę Izraelio valstybėje labiau linkę suvokti per pilietybės, o ne etniškumo institutą. Tuo tarpu asmenims, laikantiems save sionistais, būdingas atsidavimas valstybei kaip savaiminei vertybei, pabrėžtina pagarba jos institucijoms ir vyriausybės politikos nekvestionavimas.

Kalbant apie Izraelio rusakalbių žydų bendruomenę, akivaizdu, kad iš aukščiau paminėtų trijų galimų identiteto lygmenų, rusakalbiams žydams labiausiai būdingas izraelietiškas identitetas. Dėl jau minėtų žydiškų ritualų mokymo stokos ir atskyrimo nuo Judaizmo sovietmečiu, dabartiniams rusakalbiams žydams, gyvenantiems Izraelyje, yra gana sudėtinga išreikšti savo

⁶⁰ Eliezer Ben-Rafael, Elite Olshtain ir Idit Geijst, „Identity and Language: the Social Insertion of Soviet Jews in Israel“. Kn. Elazar Leshem ir Judith Shuval, *Immigration to Israel – Sociological Perspective*. New Brunswick and London: Transaction Publishers, 1998, 335.

⁶¹ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 66.

⁶² Larissa Remmenick, „Transnational community in the making: Russian-Jewish immigrants of the 1990s in Israel“. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2002, 28, 522.

⁶³ David Newman, „Citizenship, identity and location: the changing discourse of Israeli geopolitics“. <<http://www.nuim.ie/staff/dpringle/igu/newman.pdf>> [Žiūrėta 2005 11 03]

žydiškąjį identitetą. Dėl šios priežasties jie yra labiau linkę prisijungti prie sekulariosios Izraelio visuomenės dalies ir reikšti savo izraelietišką identitetą⁶⁴.

Kita vertus, žydiškasis ir izraelietiškas identitetas negali būti visiškai griežtai atskiriami, tiesiog pirmajam labiau būdingas etnis-religinis pobūdis ir jo propaguotojai linkę susieti žydiškumą su Judaizmu, o pastarąjį vertinti ne tik kaip religiją, bet ir kaip tautybę⁶⁵. Priklausomai nuo savo religingumo laipsnio, didžioji dauguma Izraelio visuomenės senbuvų linkę save apsibrėžti dvigubai: kaip žydą-izraelietį arba izraelietį-žydą. Rusakalbių bendruomenė neturėdama tinkamų įrankių išreikšti savo žydiškumui, antrąją sudėtinę identiteto dalį užpildo rusiškumu ir dėl šios priežasties didžioji dauguma save laiko rusais-izraeliečiais. Žydiškumas daugiausia išlieka žinojimo formoje, kad turi žydiškas šaknis ir kartais didesnėse, kartais mažesnėse pastangose išmokti žydiško gyvenimo ypatumų.

Galiausiai, reikia pažymėti, kad formuojant rusakalbių Izraelio žydų bendruomenės identitetą labai svarbus vaidmuo atitenka etniniams rusams. Skirtingų šaltinių duomenimis tikrų etninių rusų tiriamoje bendruomenėje galima skaičiuoti nuo 180 tūkstančių iki 50 % naujųjų atvykėlių⁶⁶. Kaip rodo tyrimai, dalis imigrantų neturi žydiškos kilmės, o į šalį atvyko kaip rusakalbių žydų šeimos nariai – t.y. yra sudarę mišrias, žydo ir rusės, arba atvirkščiai, santuokas⁶⁷. Kita vertus, masinių atvykimų į šalį iš buvusios Sovietų Sąjungos teritorijos laikotarpiu Izraelio vyriausybė susidūrė su padirbtų žydiškos kilmės dokumentų problema ir, nors šiandien nėra oficialios statistikos, manoma, kad santykinai nemaža dalis dabartinės rusakalbių bendruomenės narių į šalį pateko būtent padirbtų dokumentų pagalba⁶⁸. Apskaičiavus skirtingų šaltinių pateiktųjų duomenų vidurkį, galima teigti, kad trečdalis dabartinių rusakalbių imigrantų vadinamojoje rusakalbių žydų bendruomenėje yra etniniai rusai, o tai reiškia, kad jie tradicine prasme yra normali diaspora. Vadinasi, Izraelis jiems natūraliai yra priimančioji valstybė, o Rusija – gimtoji. Tad jų nesiintegravimas į Izraelio visuomenę ir rusiškasis identitetas yra visiškai suprantamas ir natūralus procesas. Visgi, etninių žydų atžvilgiu jie veikia neigiamai ta prasme, kad palaiko rusiškojo identiteto gyvybingumą bendruomenėje ir skatina saviizoliaciją.

Kaip šiandien tvirtina patys rusakalbių žydų bendruomenės atstovai, naujoji imigrantų iš buvusios Sovietų Sąjungos banga gyvena „žydų diasporoje“, kuri, paradoksalu, bet egzistuoja pačiame Izraelyje, t. y. žydų tautybės žmonių tėvynėje. Ši istorinė jų gimtinė dažnai suvokiama

⁶⁴ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 53.

⁶⁵ Ten pat.

⁶⁶ Ten pat, 64.

⁶⁷ Larissa Remmenick, „Transnational community in the making: Russian-Jewish immigrants of the 1990s in Israel“. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2002, 28, 518.

⁶⁸ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 55.

kaip nedraugiška ir svetima šalis, kurios visuomenė nėra linkusi priimti gausios svetimkalbės ir svetimkultūros bendruomenės. Tad rusakalbiai žydai neretai tvirtina, kad Izraelyje jaučiasi ne sugrįžusiais namo tautiečiais, bet imigrantais svetimoje šalyje. Tai skatina jų siekį įsiliesti į naująjį socialinį rusakalbių žydų pasaulį Izraelyje, tokiu būdu prioritetą suteikiant savo rusiškajam identitetui, žydiškąjį paliekant nuošalyje ir leidžiant jam pasireikšti tik dvejais atvejais: santykiuose su ne žydais (arabais, drūzais ar beduinais) arba per oficialią registraciją identifikacijos dokumente⁶⁹. Imigrantai iš buvusios Sovietų Sąjungos sukūrė naują etniškumą, kuris yra siejamas ne su tauta ar teritorija, bet su rusų kalba ir kultūra, kurios jie nenori prarasti⁷⁰.

Visgi, ilgainiui galima tikėtis ryškėjančio žydiško identiteto. Gyvenimas Izraelyje neleidžia visiškai atsiriboti nuo šios šalies kultūros. Daugiau ar mažiau rusakalbių žydų bendruomenė kasdien susiduria su žydiško gyvenimo ypatumais, todėl išvengti jų įtakos būtų neįmanoma.

2.2. Integracijos į Izraelio visuomenę procesas

Imigrantų kultūrinė identifikacija nulėmė skirtingus integracijos į Izraelio visuomenę procesus. Stiprus atsidavimas sionizmui bei žydiškosios kultūros ir religijos tradicijų išsaugojimas leido pirmiesiems imigrantams iš Sovietų Sąjungos gana lengvai įsiliesti į Izraelio visuomenę, atsiriboti nuo rusiškosios kultūros įtakos ir lengvai perimti visus be išimties izraelietiško gyvenimo elementus. Žydiško gyvenimo praktikų stoka ir nenoras atsisakyti rusiškojo identiteto, naujesiems imigrantams neleido pakartoti sėkmingo senųjų integracijos varianto. Naujieji imigrantai skirtingai nuo ankstesniųjų nesiintegravo į Izraelio visuomenę ir sukūrė atskirą subkultūrą šalyje. Dabartinė rusakalbių Izraelio žydų bendruomenė turi savo socialinę, ekonominę ir politinę infrastruktūras, nemoka hebrajų kalbos ir nesilaiko jokių religinių bei kultūrinių žydų tradicijų⁷¹. Tai reiškia, kad jie yra svetimi likusiai visuomenės daliai ir konstruoja rusakalbių žydų bendruomenę tarytum kokią atskirą etninę grupę šalia arabų mažumos.

Pirmiausia, su dideliais integravimosi į Izraelio visuomenę sunkumais susiduria jaunimas – ta visuomenės dalis, kuri turėtų būti imli naujovėms ir lengvai įsiliesti į visuomenę. Tai yra nepalanku Izraelio valstybei, kadangi ateityje būtent šis dabartinis jaunimas bus toji jėga, kuri formuos rusakalbių bendruomenės likimą šalyje ir lems integravimosi arba izoliacijos politines kryptis. Problemos, su kuriomis susiduria jaunoji rusakalbių žydų bendruomenės karta Izraelyje,

⁶⁹ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 34.

⁷⁰ Anne de Tinguy, „Les Russes d’Israël, une minorité très influente“. Les Études du CERI, 1998, 13.
<<http://www.ceri-sciencespo.com/publica/etude/etude48.pdf>> [Žiūrėta 2007 10 15]

⁷¹ Alex Weingrod ir André Levy, „Paradoxes of Homecoming: The Jews and Their Diasporas“. *Anthropological Quarterly*, 79 (4), 2006, 702-704.

kyla dėl keletos priežasčių. Visų pirma, aiškiai juntamas suaugusiųjų nusistatymas prieš Izraelio švietimo sistemą, kuri yra laikoma nepažangi, amerikietiško tipo, kai studentas gilesnes dalykų žinias ima įgyti tik aukštojoje mokykloje, ir neatitinkanti bendruomenės normų ir vertybių⁷². Antra, pats rusakalbių žydų jaunimas neatranda kontaktų su vietiniais gyventojais. Jaučiamas abipusis grupių priešiškus: vieni kitus kaltina diskriminacija ir nepagarbiu elgesiu. Nesupranta vieni kitų kalbos, kultūros ypatumų ir neatranda bendrų interesų⁷³. Tokia situacija sąlygojo didelį iškritusiųjų iš mokyklų rusakalbių žydų vaikų skaičių ir labai prastus jų mokymosi rezultatus. Siekdama išspręsti šią problemą iniciatyvos ėmėsi ne Izraelio vyriausybė, bet pati rusakalbių žydų bendruomenė, nusprendusi išsiųsti vaikus į Rusiją pabaigti studijas ir įkurdama rusakalbiam žydams skirtų mokyklų tinklą Izraelyje, vadinamąjį Mofet⁷⁴. Tad šiandien didelė dalis rusakalbių žydų jaunimo mokosi ne Izraelyje arba minėtose Mofet mokyklose, kuriose dėsto mokytojai iš buvusios Sovietų Sąjungos ir be visų pagrindinių disciplinų rusakalbių Izraelio žydų jaunimas yra mokomas rusų kalbos bei literatūros. Tai sąlygoja du dalykus: visų pirma, iš naujo užmezgamas ir palaikomas tamprus kontaktas su buvusią priimančiąja valstybę, o antra, gilinama skirtis tarp rusakalbių žydų bendruomenės ir Izraelio valstybės.

Vidutinio ir vyresnio amžiaus rusakalbių žydų imigrantų grupėse situacija yra labai panaši į egzistuojančią jaunimo tarpe. Didžioji dauguma likusių rusakalbių žydų bendruomenės narių neformalius socialinius ryšius palaiko tik su savo bendruomenės nariais ir draugystės su vietiniais izraeliečiais nepraktikuoja⁷⁵. Vienintelis bendruomenės savanoriškas, į išorę nukreiptas mėginimas atrasti sąlyčio taškų su Izraelio senbuviais yra orientuotas į pirmosios rusakalbių imigrantų bangos atstovus, kurie, nors ir yra sėkmingai integravęsi į Izraelio visuomenę, palaikyti glaudžių ryšių su naujaisiais atvykėliais neatsisako: ir ne tik dėl to, kad tai yra efektyvus būdas padėti jiems integruotis į Izraelio visuomenę, bet ir dėl to, kad jie jaučia nostalgiją tai kultūrai, kurioje užaugo⁷⁶. Rodos, kad po truputį klostosi situacija, kurioje ne tiek senbuviai šviečia naujuosius imigrantus ideologiškai, kiek pastarieji anuos kultūriškai. Tuo tarpu artimesnių kontaktų su kitomis visuomenės grupėmis rusakalbių bendruomenė nėra užmezgusi. Atvirkščiai, pastebima tendencija palaikyti intensyvius ryšius su buvusiomis priimančiosiomis valstybėmis:

---

⁷² Marina Niznik, „The Russian Language as a Base Factor: The Formation of the Russian Community in Israel“. Kn. Rainer Münz ir Rainer Ohliger, *Diasporas and ethnic migrants: Germany, Israel, and Post-Soviet Successor States in Comparative Perspective*. Frank Cass, 2003, 363.

⁷³ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 36-38.

⁷⁴ Tamara Horowitz, „The Integration of Immigrants from the Former Soviet Union“. *Israel Affairs*, 11 (1), 2005, 125-126.

⁷⁵ Howard Litwin, „The network shifts of elderly immigrants: The case of Soviet Jews in Israel“. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 12, 1997, 58.

⁷⁶ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 43.

rusakalbių bendruomenės nariai reguliariai bendrauja su ten likusiais giminaičiais ir draugais, dažnai aplanko buvusią gimtinę, kurioje neretas vis dar turi nekilnojamojo turto – dažniausiai butus ar gyvenamuosius namus – ir yra išsaugojęs pilietybę⁷⁷. Nesugebėjimas ar nenoras nutraukti šių ryšių yra viena iš pagrindinių rusakalbių Izraelio žydų bendruomenės virsmo diaspora priežasčių. Stipri kultūrinė identifikacija su buvusia priimančiąja valstybe ir nesugebėjimas atsiriboti nuo jos, tarp Izraelio ir rusakalbių žydų bendruomenės suformuoja unikalų ryšį, kuriame Izraelis praranda „namų reikšmę“. Kaip matysime toliau, fiziškai priklausydami etnine prasme savo gimtajai šaliai, rusakalbiai žydai emociškai išlieka susieti su Rusija.

Per pastarąjį dešimtmetį rusakalbiai žydai sukūrė įvairiaaspktį kultūrinį savo bendruomenės pasaulį. Šiandien Izraelyje yra keturi dienraščiai, vienuolika savaitraščių, penki mėnesiniai ir penkiasdešimt vietinės reikšmės laikraščių rusų kalba⁷⁸. Didieji Izraelio dienraščiai, mėgindami patraukti rusakalbius skaitytojus, skiria jiems keletą skilčių jų kalba, tačiau, tai jokiū būdu negali prilygti tai žurnalų ir laikraščių gausai, kuri yra leidžiama vien rusiškai. Dėl šios priežasties vietinė Izraelio spauda susilaukia nedidelio rusakalbių imigrantų dėmesio. Tokiu būdu bendruomenė tampa atsietą nuo Izraelio vidinio gyvenimo problematikos bendrąja prasme. Rusakalbiams skirti dienraščiai daugiausia koncentruojasi į dvi tematikas: imigrantų gyvenimas Izraelyje ir politiniai įvykiai buvusioje Sovietų Sąjungoje – tai, kas labiausiai domina rusakalbių žydų bendruomenę⁷⁹.

Be gausybės dienraščių Izraelyje egzistuoja rusakalbiams skirti naktiniai klubai, teatrai, bibliotekos ir knygynai; rusakalbiams skirtos radijo stotys ir TV programos; rusų parduotuvės ir prekybos centrai; rusų mokyklos; išplėtota vadinamųjų „rusišku“ švenčių, kurios Izraelio visuomenei nėra pažįstamos, pramonė⁸⁰. Negana to, platus naujųjų atvykėlių išsilavinimo spektras leidžia jiems bendruomenės ribose teikti vieni kitiems įvairias paslaugas – pradedant sveikatos priežiūra ir baigiant technologijų diegimu. Tokia situacija sudaro sąlygas rusakalbiams žydams mėgautis socialine-kultūrine autonomija. Kaip rodo Larissa Remmenick atliktas tyrimas, minėtoji bendruomenė beveik nesinaudoja Izraelio senbuvių teikiamomis paslaugomis, nes jos poreikius

---

⁷⁷ Larissa Remmenick, „Transnational community in the making: Russian-Jewish immigrants of the 1990s in Israel“. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2002, 28, 524-25.

⁷⁸ Alan Dowty, „The „Russian revolution“ in Israel“. <<http://www.aisraelstudies.org/2004papers/Dowty,%20Alan-%20Russian%20Revolution.doc>> [Žiūrėta 2007 10 15]

⁷⁹ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 29.

⁸⁰ Larissa Remmenick, „A Case Study in Transnationalism: Russian Jewish Immigrants in Israel of 1990s“. Kn. Rainer Münz ir Rainer Ohliger, *Diasporas and ethnic migrants: Germany, Israel, and Post-Soviet Successor States in Comparative Perspective*. Frank Cass, 2003, 379.

pilnai patenkina bendruomenės sukurta paslaugų rinka⁸¹ (1 lentelė), kurią patys rusakalbiai žydai įvardija ne tik kaip „pigę, labiau keliančia pasitikėjimą, bet svarbiausia „kalbančia rusiškai“⁸².

Tokią situaciją būtų galima laikyti sąmoninga ir savarankiškai pasirinkta bendruomenės kryptimi. Tačiau, detaliau analizuojant pačios bendruomenės įvardintus sunkumus, su kuriais ji susiduriama integracijos procese, akivaizdu, kad sėkmingam šios bendruomenės įsiliejimui į Izraelio visuomenę yra reikalingos abiejų, tiek pačios rusakalbių bendruomenės, tiek Izraelio visuomenės, pusių pastangos. Kaip matyti iš apklausų, pagrindine sunkaus integravimosi proceso priežastimi rusakalbiai laiko pasaulėžiūros ir kultūrinius skirtumus, egzistuojančius tarp jų bendruomenės ir vietos gyventojų. Ne mažiau svarbiu trukdžiu sėkmingai integracijai yra laikomas ir neslepamas vietinių priešiškus naujakuriams⁸³ (2 lentelė). Jausena, kad esi ne šios, ne Izraelio visuomenės narys, natūraliai skatina atvykėlių bendruomenę ieškoti kitokio savęs realizavimo esamos kultūros kontekste. Tuo tarpu atsiminimai apie gyvenimą priimančiojoje valstybėje, kurioje per daugelį metų žydų bendruomenė buvo išsikovojo pakankamai privilegijuotos grupės statusą, sustiprina siekį išryškinti savo kaip kitoniškos bendruomenės pobūdį⁸⁴. Galiausiai, mažos pajamos, sunkumai įsidarbinant ir būstų trūkumas sukelia nuolatinę išskyrimo (neigiama prasme) iš kitų visuomenės grupių jauseną. Dėl profesinio rusakalbių žydų neatitikimo mažos ir perpildytos Izraelio darbo rinkos, tik nedidelei daliai naujųjų atvykėlių pavyko įsidarbinti pagal savo išsilavinimą. Didžiajai daugumai teko imtis veiklos, kuri neatitiko jų kvalifikacijos, ir dažniausiai buvo darbininkiškos pakraipos. Pavyzdžiui, 1990 m. daugiau kaip pusė rusakalbių žydų imigrantų dirbo nekvalifikuotą fizinį darbą, nors net 60 % 1989 – 1990 m. atvykusiųjų į Izraelį turėjo aukštąjį išsilavinimą. Tai buvo didelis skaičius lyginant su tokį pat darbą dirbančių vietinių žydų skaičiumi ir prilygo vietinių ne žydų (daugiausia arabų) dirbančių tokį pat darbą skaičiui⁸⁵. Tokia padėtis sukėlė daug negatyvių psichologinių socialinių jausenų tarp imigrantų, paskatino rusakalbių bendruomenių izoliaciją ir naujos rusiškosios-žydiškosios subkultūros susiformavimą.

---

⁸¹ Larissa Remmenick, „Transnational community in the making: Russian-Jewish immigrants of the 1990s in Israel“. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2002, 28, 522.

⁸² Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 32.

⁸³ Larissa Remmenick, „1.5 Generation of Russian Immigrants in Israel: Between Integration and Sociocultural Retention“. *Diaspora* 12 (1), 2003, 47-48.

⁸⁴ Larissa Remmenick, „Transnational community in the making: Russian-Jewish immigrants of the 1990s in Israel“. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2002, 28, 524-25.

⁸⁵ Sarit Cohen ir Chang-Tai Hsieh, „Macroeconomic and Labor Market Impact of Russian Immigration in Israel“. Tel Aviv University ir Princeton University, 2000, 6. <<http://www.biu.ac.il/soc/ec/wp/11-01/alia.pdf>> [Žiūrėta 2007 10 15]

Šioje vietoje galima pastebėti, kad įveikti socialines naujakurių problemas ir visuomenės priešiškamą jų atžvilgiu būtų Izraelio vyriausybės užduotis. Iki pat Šaltojo karo pabaigos valstybės imigrantų atžvilgiu naudota intensyvi „suvienodinimo“ politika, davusi teigiamų rezultatų, šalį masiškai užplūdus išeiviams iš Sovietų Sąjungos buvo pakeista tiesmuka mechanine integracija⁸⁶. Pastaroji reiškė, kad valstybė įsipareigoja pasirūpinti atvykėliais tik kelis pirmus jų buvimo šalyje mėnesius. Vėliau imigrantai turi savarankiškai susirasti gyvenamąją vietą ir pajamų šaltinį. Natūralu, kad didžiąjai daliai atvykėlių tai buvo sunkiai įveikiama užduotis ir jie pasijuto palikti likimo valiai. Tai vėliau neigiamai atsiliepė ne tik jų požiūriui į Izraelio valstybę, bet ir jų integracijai į visuomenę. Kita vertus, priversti rusakalbius žydus pasijusti Izraelio kultūros dalimi negali niekas – tai bendruomenės narių kompetencija. Siekiant įveikti šią integracinę kliūtį, pirmiausia, kaip jau ne kartą minėjau, būtina išmokti hebrajų kalbą, o antra, mažinti savo kultūrinį prisirišimą prie buvusių gyvenamųjų vietovių. Žinoma, visiškai nutraukti asmeninius, kultūrinius ir kitokius ryšius su buvusia priimančiąja valstybe nėra įmanoma, tačiau pamėginti po truputį vis daugiau perimti tam tikrus Izraelio žydų visuomenės gyvenimo ypatumus ir papročius, tokiu būdu lengvinant integraciją į šią visuomenę, yra rusakalbių žydų bendruomenės valioje.

Kita vertus, rusakalbiai Izraelio žydai yra itin didelė ir nepaprastai stipriai bei kolektyviai savo rusiškąjį identitetą išreiškusi grupė, kurios įjungimas į likusią Izraelio visuomenę gali būti ne tik daug pastangų reikalaujantis, bet kažin ar įmanomas užbaigtu pavidalu procesas. Jeigu pažvelgsime į dabartinę Izraelio visuomenę, ji yra stipriai religiniu ir etniniu požiūriu suskaidyta: Izraelio vyriausybei taip ir nepavyko panaikinti priešpriešos tarp Aškenazių, žydų atvykusių iš Europos šalių, ir Sefardų, žydų iš Afrikos ir Azijos žemyno, tuo tarpu skirties tarp pasauliečių, religinių žydų ir ortodoksų išnykimas yra apskritai sunkiai įsivaizduojamas reiškinys dėl per daug skirtingų šių grupių propaguojamų pasaulėvaizdžių ir gyvenimo būdo elementų⁸⁷. Tad galbūt Izraelio rusakalbių žydų bendruomenė yra naujas, bet tam tikra prasme nesvetimas reiškinys Izraelio visuomenėje. Visgi, net jeigu tai yra tiesa ir Izraelio visuomenės stratifikacija yra normalus tos visuomenės bruožas, rusakalbiai žydai išlieka vienintelė grupe Izraelyje, sugebėjusia užmegzti labai tamprų diasporos pobūdžio ryšį su buvusia priimančiąja valstybe.

Visgi, kaip matyti iš aukščiau pateiktos medžiagos, ši bendruomenė nėra tradicinė diaspora. Ji neįtelpa į konvencinius diasporų teorijų rėmus, nes visiškai supainioja gimtosios ir

---

⁸⁶ Rachele Alterman, *Planning in the Face of Crisis: Land Use, Housing and Mass Immigration in Israel*. Routledge, 2002, 37.

⁸⁷ Kamil, Omar, „Rabbi Ovadia Yosef and his “culture war” in Israel”. *MERIA*, 4, 2000.
<<http://meria.idc.ac.il/journal/2000/issue4/jv4n4a3.html>> [Žiūrėta 2007 11 20]

priimančiosios valstybių sąvokas. Rusakalbiai žydai, atvykę į kilmės šalį, tampa pilnateisiais jos piliečiais, bet tuo pačiu veikia kaip atskira etninė grupė dėl nesugebėjimo integruotis į likusią visuomenės dalį, plėtodami atskirą socialinę, ekonominę bei politinę „infrastruktūrą“, kurią palaiko santykio su buvusią primančiąja valstybe reminiscencijos, išsaugodami kultūrinę identifikaciją su ja. Vadinasi, Izraelio žydų bendruomenė pagrįstai gali būti laikoma atvirkštine diaspora su visais jai būdingais bruožais.

3. Izraelio rusakalbių žydų vaidmens Izraelio-Rusijos santykiuose prieštaros

3.1. Interesų vaidmuo

Toliau darbe mėginsiu išsiaiškinti, kaip rusakalbių žydų diaspora veikia konkrečioje politinėje, ekonominėje ar kultūrinėje tarpvalstybinių santykių sferoje. Visgi, prieš pradėdant tai daryti, būtina apsibrėžti rusakalbių žydų bendruomenės, Izraelio ir Rusijos interesus ir lūkesčius viena kitos atžvilgiu. Tik tai padarius, bus galima įvertinti, kokį vaidmenį rusakalbių žydų bendruomenė vaidina šių lūkesčių išpildymo ir interesų įgyvendinimo metu.

Žvelgiant iš ekonominių pozicijų Izraelis yra vienas iš svarbiausių Rusijos prekybos partnerių Vidurio Rytuose. Kasmet vis didesnėmis apimtėmis šalis eksportuoja į Rusiją techninius įrenginius, chemijos ir plastiko produkciją, importuoja iš jos brangakmenius, metalą ir mineralus⁸⁸. Per dešimt metų Izraelis tapo antra pagal dydį Rusijos rinka regione, todėl Rusijos interesas yra šią rinką ne tik išlaikyti, bet ir esant galimybei (potencialas matomas didžiulis) išplėsti. Izraelis Rusijai taip pat yra vienas iš svarbiausių naftos tranzito kelių Vidurio Rytuose. Naudodama Israel Eilat-Ashkelon naftotiekį, Rusija gali lengvai transportuoti norimus kiekius naftos iš Juodosios jūros terminalų į Aziją, apeidama Sueco kanalą, kuriuo transportavimas yra neekonomiškas dėl nustatytų gabenamų medžiagų kiekių apribojimų, išvengdama tanklaivių siuntimo ilguoju maršrutu aplink Afrikos žemyną, tokiu būdu taupydama ne tik pinigus, bet ir laiką⁸⁹. Galiausiai, Rusiją Izraelis domina ir techniniu-kariniu aspektu: visų pirma, Rusija Izraelį mato kaip vieną iš galimų aukštųjų technologijų tiekėjų, antra, kaip galimą partnerį karinės industrijos srityje, atsižvelgiant į tai, kad šioje sferoje šiuo metu Izraelyje dirba daug rusakalbių inžinierių⁹⁰.

⁸⁸ Ministry of Industry, Trade and Labor, „Israeli Economy: Where the Breakthroughs Happen“. Tel-Aviv, 2007. <<http://www.moit.gov.il/NR/rdonlyres/A50CB9EF-F004-4D4C-9FD4-A435FEE9629A/0/BoazHirschMOITAL.ppt>> [Žiūrėta 2007 11 03]

⁸⁹ Geoffrey Kemp ir Paul Saunders, „America, Russia, and the Greater Middle East: Challenges and Opportunities“. The Nixon Center, 2003, 42. <http://www.nixoncenter.org/publications/monographs/US_Russia_ME.pdf> [Žiūrėta 2008 04 05]

⁹⁰ Robert O. Freedman, „Russia and the Middle East: The Primakov era“. *MERIA*, 2 (2), 1998. . <<http://meria.idc.ac.il/journal/1998/issue2/jv2n2a1.html>> [Žiūrėta 2008 02 05]

Politiškai geri santykiai su Izraeliu Rusijai yra vienas iš būdų palaikyti gerus santykius su Vakarais, ypač JAV⁹¹. Izraelis šiuo atveju yra matomas kaip langas į Vakarų valstybių politinę areną. Kita vertus, geri santykiai su žydais įgalina rusus atlikti svarbaus žaidėjo Izraelio-Palestinos taikos procese vaidmenį, o tai reiškia užsitikrinti reikšmingo veikėjo pozicijas pasaulio politinėje arenoje. Draugystė su Izraeliu Rusijai yra paranki ir dėl tos priežasties, kad pasitelkdama bendro fronto su terorizmu retoriką Rusija gali „legitimizuoti“ karines operacijas Čečėnijoje⁹². Šiame kontekste Izraelis nėra išreiškęs pritarimo Rusijos vykdomai politikai, tačiau dešiniųjų ir radikaliųjų Izraelio partijų, tame tarpe ir rusakalbių, atstovai ne kartą yra pasisakę kaip remiantys Rusijos kietos linijos politiką teroristų atžvilgiu.

Galiausiai, Izraelis Rusijai yra svarbus kaip valstybė, turinti pasaulyje didžiausią rusakalbių diasporą⁹³, kuria galima pasinaudoti kaip vienu iš politikos formavimo įrankių. Kaip yra pažymėjęs Rusijos prezidentas V.Putinas, „milijonas arba beveik trečdalis Izraelio gyventojų yra atvykę iš buvusios Sovietų Sąjungos. Mes tikime, kad mūsų buvę piliečiai formuoja reikiamas sąlygas tarpusavio santykių vystimuisi. Tuo pačiu mes negalime būti abejingi jų likimui. Daugelis jų gyvena konflikto sukuryje. Tai kelia susirūpinimą Rusijai ir paaiškina jos politiką Vidurio Rytuose“⁹⁴. Tad, viena vertus, rusakalbių žydų bendruomenė Rusijos yra matoma kaip „įrankis“, galintis palengvinti Rusijos-Izraelio dialogą ir padėti pasiekti anksčiau išvardintų politinių ir ekonominių tikslų⁹⁵, kita vertus, jos interesai gali tapti motyvu ryškiai keičiant Rusijos poziciją Izraelio atžvilgiu⁹⁶.

Kalbant apie Izraelio interesus Rusijos atžvilgiu, galima išskirti tris Izraelį motyvuojančius veikti faktorius. Visų pirma, Izraelio interesas yra palaikyti pastovius imigracijos srautus iš buvusios Sovietų Sąjungos valstybių. Grįžtančiųjų srautas yra svarbus šaliai ideologiškai – leidžia palaikyti sionistinę dvasią. Kita vertus, imigracija didina etninių žydų skaičių šalyje, o tai yra pageidautinas reiškinys, atsižvelgiant į žemus žydų gimstamumo rodiklius, lyginant su kitomis etninėmis grupėmis. Galiausiai, rusakalbiai žydai dėl savo aukšto išsilavinimo lygmens itin teigiamai veikia Izraelio ekonomiką, – tai dar viena priežastis, kodėl jie yra laukiami šalyje. Antra,

---

⁹¹ Robert O. Freedom, „Russia and Israel under Yeltsin”. *Israel studies*, 1998, 3, 148.

⁹² Mark N. Katz, „Putin’s Pro-Israel Policy”. *Middle East Quarterly*, 2005, 12 (1), 3.

⁹³ Shlomo Avineri, „Israel-Russia relations”. Carnegie Endowment Report, 2001.

<<http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=659>> [Žiūrėta 2008 02 05]

⁹⁴ Andrej Kreutz, „Russian-Palestinian relations: a historical and political analysis”. *Journal of Military and Strategic Studies*, 6 (3), 2004, 59.

⁹⁵ Shlomo Avineri, „Israel-Russia relations”. Carnegie Endowment Report, 2001.

<<http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=659>> [Žiūrėta 2008 02 05]

⁹⁶ Dmitri Trenin ir Bobo Lo, „The landscape of Russian foreign policy decision-making”. Carnegie Endowment for International Peace, 2005, 15. <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/books/9211doklad_fin.pdf> [Žiūrėta 2008 01 10]

Izraeliui yra reikalinga draugiška Rusijos diplomatinė pozicija Vidurio Rytuose, ypač kuomet kalbame apie Sirijos ar Irano politiką⁹⁷. Su pastarosiomis valstybėmis Rusija palaiko itin draugiškus santykius. Sirija dar nuo Šaltojo karo laikų yra viena iš Rusijos ginklų eksporto rinkų, energetikos prekybos partnerių ir transporto koridorių⁹⁸; Iranas be viso to dar yra ir branduolinių reaktorių gamybos užsakovas⁹⁹. Tuo tarpu Izraelio santykiai su šiomis valstybėmis yra komplikuoti. Iranas neigia Izraelio teisę egzistuoti ir manoma, kad finansiškai remia Hamas, Hizzbollah ir Islamic Jihad teroristines organizacijas¹⁰⁰. Sirija, nors atvirai priešiškos retorikos Izraelio atžvilgiu nenaudoja, dalyvavo visuose pagrindiniuose arabų karuose prieš Izraelį ir teikia prieglobstį palestiniečių teroristams. Atsižvelgiant į tai, Rusija Izraeliui yra reikalinga kaip amortizacinis apsaugos ratas prieš šias dvi itin priešiškas Izraelio atžvilgiu nusiteikusias valstybes. Galiausiai, Izraelį, kaip jau užsiminiau anksčiau, Rusija domina ir kaip prekybos partnerė: iš Rusijos Izraelis importuoja daug ir įvairios žaliavinės produkcijos; kita vertus, Izraelyje egzistuoja daug jungtinių Rusijos-Izraelio įmonių, įkurtų rusakalbių žydų imigrantų.

Akivaizdu, kad tiek Rusija, tiek Izraelis turi interesų viena kitos atžvilgiu, o tai reiškia, kad jos gali turėti intencijų rusakalbių žydų bendruomenę paversti manipuliavimo objektu ir įtakos priemone. Tuo labiau, kad Rusija ne kartą yra išreiškusi poziciją, jog buvę jos piliečiai yra svarbi jungiamoji grandis tarp dviejų valstybių. Kita vertus, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad pati bendruomenė taip pat turi savų interesų ir motyvų gimtosios ir buvusios priimančiosios valstybių atžvilgiu, o tai reiškia, kad turi potencialo ir, kaip toliau matysime, visas reikiamas priemones įtakoti gimtosios ir buvusios priimančiosios valstybių politiką.

Remiantis Y. Shain and A. Barth teorija, galima išskirti keletą rusakalbių žydų bendruomenę skatinančių motyvų veikti viena ar kita kryptimi Rusijos ir Izraelio atžvilgiu. Pirmiausia, bendruomenės siekis yra užsitikrinti laisvą nuolatinį judėjimą tarp abiejų valstybių, kuris yra reikalingas palaikyti verslo ryšius ir santykius su šeimos nariais, likusiais Rusijoje. Antra, atsižvelgiant į pirmąjį siekį, rusakalbių žydų bendruomenė yra suinteresuota gerais ir sklandžiai besivystančiais abiejų valstybių tarpusavio santykiais. Trečia, kaip ir bet kuri kita diasporinė bendruomenė ji siekia išvengti tapimo gimtosios ar priimančiosios valstybių įtakos priemone arba manipuliavimo objektu. Galiausiai, kaip neretai būna, ji yra suinteresuota buvusios

---

⁹⁷ Robert O. Freedom, „Russia and Israel under Yeltsin”. *Israel studies*, 1998, 3, 149.

⁹⁸ People’s Daily Online, „Russia, Syria seek to consolidate relations”. 2005, <http://english.peopledaily.com.cn/200501/26/eng20050126_171963.html>[Žiūrėta 2008 02 05]

⁹⁹ Paul Rivlin, „The Russian Economy and Arms Exports to the Middle East”. Jaffee Center for Strategic Studies, 2005, 24. <<http://www.tau.ac.il/jcss/memoranda/memo79.pdf>> [Žiūrėta 2007 12 15]

¹⁰⁰ Israel Ministry of Foreign Affairs, „The Iranian Threat: Support of Terror”, 2007. <<http://www.mfa.gov.il/mfa/the%20iranian%20threat/support%20of%20terror/>>[Žiūrėta 2008 02 05]

priimančiosios valstybės gerove, nes net 10 % atvykusiųjų prisipažįsta, kad pasikeitus politinei situacijai Rusijoje grįžtų čia gyventi¹⁰¹.

Vadinasi, visos trys veikėjos – diasporos bendruomenė, gimtoji ir buvusi priimančioji valstybės – turi interesų viena kitos atžvilgiu, o tai reiškia, kad tarp jų užsimezga sudėtingi tarpusavio priklausomybės ryšiai. Tad toliau mėginsiu išsiaiškinti, kokio pobūdžio yra ši priklausomybė ir kaip šio sudėtingo triadinio ryšio dalyviams pavyksta/nepavyksta išpildyti lūkesčius vienas kito atžvilgiu.

3.2. Politinis aspektas

Rusakalbių Izraelio žydų bendruomenės tyrinėtojai sutartinai tvirtina, kad pradėdant 1992 m. parlamentiniais rinkimais minėtos mažumos balsavimas tapo kritiniu lemiamu momentu vienos ar kitos pagrindinės politinės jėgos laimėjime. Kitaip tariant, šiandien rusakalbių žydų bendruomenė sudaro 13,8 % viso elektorato¹⁰², jos partijos valdo 11 vietų Knesete ir įeina į koalicinę vyriausybę¹⁰³. Tai reiškia, kad tarpusavyje besivaržydamos ir nesugebėdamos užsitikrinti pakankamos daugumos, pagrindinės politinės jėgos, Kadima ir Labor-Meimad, siekia, kad kaip ir kitos mažos, daugiausia religinės, partijos, taip ir imigrantų politinės grupės, taptų kurios nors vienos sąjungninke ir tokiu būdu padėtų įveikti priešininkę¹⁰⁴. Kad rusakalbių Izraelio žydų partijų parama yra svarbi didžiosioms šalies politinėms jėgoms rodo ne tik pastarųjų siekis patraukti mažumos politines grupes į savo stovyklą, bet ir pakankamai didelis jų dėmesys „rusiškajam“ didžiųjų partijų elementui. Štai dabartinė Labor-Meimad (anksčiau Labor) dar 1992 m. partijos viduje subūrė imigrantų sparną, vienijantį apie 20 000 narių. Nors vėliau šis partijos sparnas mažėjo, skilo ir dalis narių perėjo į naujai susiformavusias rusakalbių žydų partijas, tokias kaip Yisrael Beitenu ar Yisrael B'aliya, šiandien jis vis dar aktyviai veikia. Kita, ilgus metus buvusi viena iš dviejų didžiausių šalies partijų – Likud dešimtojo dešimtmečio viduryje turėjo 27 000 narių iš rusakalbių bendruomenės, daugiau negu bet kuri kita politinė organizacija Izraelyje. Ir nors partijoje (skirtingai nuo Labor) nebuvo oficialios „rusakalbių“ sparno struktūros, jų atstovai ne kartą buvo paskirti į aukštas pozicijas, tokias kaip ministro pirmininko kabineto vadovas ar ministro pirmininko patarėjas. Rusakalbių žydų grupės taip pat veikia Centro, Shinui, Shas ir

---

¹⁰¹ Tamara Horowitz, „The Integration of Immigrants from the Former Soviet Union“. *Israel Affairs*, 2005, 11 (1), 129.

¹⁰² Vladimir Khanin, „Israeli „Russian“ Parties and the New Immigrant Vote“. *Israel Affairs*, 7, 2001, 101.

¹⁰³ Knesset: Israeli Parliament, „All Governments of Israel“.

<http://www.knesset.gov.il/govt/eng/GovtByNumber_eng.asp>[Žiūrėta 2008 04 25]

¹⁰⁴ Vladimir Khanin, „The Israeli „Russian“ Community and Immigrants Party Politics in the 2003 Elections“. *Israel Affairs*, 10 (4), 2004, 147.

Moledet partijose. Nereikia pamiršti ir to, kad savivaldybės rinkimuose rusakalbių žydų politinių partijų atstovai visada užima geras pozicijas, pavyzdžiui tokias kaip 1998 metais, kuomet net 100 Yisrael B'aliya partijos atstovų buvo išrinkti į šešiasdešimt savivaldybių, iš kurių septyniolikoje užėmė mero pavaduotojų postus¹⁰⁵. Visa tai rodo, kad rusakalbių Izraelio žydų bendruomenė yra pakankamai gerai politiškai organizuota jėga. Atsižvelgiant į tai, kad Izraelio parlamentinėje istorijoje buvo vos keli atvejai, kuomet viena iš dviejų didžiausių, tarpusavyje konkuruojančių ir visiškai priešingose ideologinės kairės-dešinės skalės pusėse stovinčių partijų rinkimuose gavo pakankamą balsų daugumą, kad galėtų be mažesniųjų partijų (religinių ir po Sovietų Sąjungos žlugimo imigrantų) paramos suformuoti vyriausybę, galima teigti, kad rusakalbių žydų imigrantų politinis „svoris“ išliks nepakitęs arba, priklausomai nuo bendros politinės situacijos ir pačios rusakalbių žydų bendruomenės iniciatyvos, augs.

Visgi, šioje vietoje reikia atkreipti dėmesį į tai, kad politinės galios konsolidacija buvo sudėtingas procesas. Tarp atskirų rusakalbių žydų bendruomenės grupių, ypač tarp senųjų rusakalbių imigrantų ir naujųjų, vyko aršūs ir ilgai trukę ginčai, ar verta bendruomenei kurti politines partijas ir jeigu verta, kokios jos turėtų būti¹⁰⁶. Abejones kėlė dalies bendruomenės, ypač senųjų imigrantų, įsitikinimas, kad nėra reikalo išskirti savęs kaip atskiros „etninės“ grupės ir didinti atotrūkį nuo likusios visuomenės dalies. Dėl šios priežasties politinė rusakalbių galia ėmė konsoliduotis tik dešimtojo dešimtmečio viduryje. Ilgainiui rusakalbių žydų bendruomenė suvokė turimo politinio potencialo galimus privalumus ir nepaisydama skirčių, egzistuojančių bendruomenės viduje, sugebėjo susivienyti tam, kad suformuotų naują žaidėją Izraelio politinėje arenoje. Nesiintegravimo procesas buvo išnaudotas kaip bendruomenę mobilizuojanti jėga ir pasitelktas formuoti politinės įtakos įrankius, tokius kaip partijos.

Skirtingai nei būtų galima tikėtis, šios savo politinės galios rusakalbių žydų bendruomenė neišnaudoja politinių dividendų savo buvusios priimančiosios valstybės kaupimui. Nors, remiantis teorija, rusiškoji bendruomenės ideniteto dalis turėtų sąlygoti jos interesus paveikti Izraelio vyriausybės sprendimus norima linkme buvusių priimančiųjų valstybių atžvilgiu, taip nenutinka. Tiksliai atsakyti į klausimą „kodėl“ šiuo atveju yra sudėtinga, tačiau, remiantis teorija, galima daryti prielaidą, kad tai sąlygoja keletas veiksnių. Visų pirma, tam kelia užkerta žydiškoji bendruomenės identiteto dalis, kuri neleidžia iškristalizuoti konkrečių bendruomenės interesų buvusių priimančiųjų valstybių atžvilgiu. Dvigubas identitetas supainioja gimtosios ir priimančiosios valstybės sąvokas arba tiksliau leidžia abiems įgyti viena kitos bruožų, tokiu būdu

¹⁰⁵ Vladimir Khanin, „Israeli „Russian“ Parties and the New Immigrant Vote“. *Israel Affairs*, 7, 2001, 1999, 103-106.

¹⁰⁶ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 184.

tapdamas kliūtimi konkrečiai politinei darbotvarkei. Rusakalbių žydų bendruomenė tam tikra prasme būdama tiek vienos, tiek kitos valstybės „piliētė“, negali aiškiai apsibrėžti savo kaip politinio veikėjo rolės. Kitaip sakant, nors rusakalbių žydų bendruomenei pavyko sukaupti politinės galios potencialą, atrodo, kad jai ne itin gerai sekasi jį panaudoti. Faktai tik patvirtina teoriją, kad dvigubas lojalumas veikia kaip motyvaciją mažinantis veiksnys.

Kita svarbia šios nesekmės priežastimi būtų galima laikyti imigrantų buvusių gyvenamųjų vietovių įvairovę. Ne visi analizuojamos bendruomenės nariai yra atvykę iš dabartinės Rusijos teritorijos. Dalis imigrantų yra atvykėliai iš kitų buvusių Sovietų Sąjungos respublikų, su kuriomis Izraelis tarpusavio santykių nepalaiko. Tai, viena vertus, užkerta kelią interesų buvusios priimančiosios valstybės atžvilgiu atsiradimui, kadangi šių interesų realizavimui nebūtų reikiamų priemonių. Kita vertus, emigracijos vietovių įvairovė trukdo sukonstruoti bendrus rusakalbių žydų bendruomenės interesus Rusijos atžvilgiu. Dėl šių priežasčių rusakalbių žydų bendruomenės turima politinė galia susikoncentruojasi valstybės viduje ir menkai yra orientuota į išorę. Kitaip sakant, atvirkštinis diasporiškumas, komplikuojamas identiteto raišką, tampa vidine kliūtimi bendruomenės politiniam aktyvumui buvusios priimančiosios valstybės atžvilgiu.

Šio politinio aktyvumo nebuvimas ilgainiui gali tapti pavojingu reiškiniu pačiai bendruomenei. Būdama pasyvia žaidėja priimančiosios-gimtosios valstybių politiniuose tarpusavio santykiuose, ji rizikuoja tapti jų įtakos pasyviu įrankiu. Ypatingai šioje vietoje palankios sąlygos yra Rusijai, kuri gali pasinaudoti bendruomene, siekdama savo užsienio politikos tikslų, iš kurių vienas yra užsitikrinti atitinkamą statusą Vidurio Rytų regione, įgyvendinimo. Nors nėra lengva tiesiogiai įrodyti neformaliame ar netgi slaptame politikos lygmenyse egzistuojančių politinės įtakos „žaidimų“ ir jų rezultatų, keletas iškalbingų faktų leidžia daryti prielaidą, kad Rusija yra suinteresuota palaikyti rusakalbių žydų bendruomenės priklausomybę nuo buvusios priimančiosios valstybės. Visų pirma, rusakalbių partijos Izraelyje yra finansuojamos Rusijos verslo grupių¹⁰⁷. Nors tai nėra dažnai ir viešai eskaluojamas faktas, jis leidžia daryti dvi išvadas: pirma, rusakalbių bendruomenė (bent jau dalinai) yra finansiškai priklausoma nuo Rusijos, antra, Rusija, yra pasirengusi išnaudoti netikėtai atsiradusią galimybę suvaidinti reikšmingesnį vaidmenį Vidurio Rytų politinėje arenoje. Antra, rinkiminė Izraelio rusakalbių partijų reklama yra transliuojama ne tik per Izraelio televiziją. Maskvos TV kanalai, kurie yra itin populiarūs tarp Izraelio rusakalbių imigrantų¹⁰⁸, Izraelio rinkimų į Knesetą metu skiria nemenką eterio dalį rusakalbių partijų reklamai, kurią sudaro ne tik reklaminiai klipai, bet ir partijų atstovų pasisakymai, interviu. Kartais

---

¹⁰⁷ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 165.

¹⁰⁸ Ten pat, 173.

pastarieji vyksta pažeidžiant Izraelio įstatymus, pagal kuriuos yra ribojamas kandidatams suteikiamas rinkiminės reklamos laikas¹⁰⁹. Galimybė net ir pasibaigus rinkiminės agitacijos laikotarpiui reklamuotis didina rusakalbių partijų galimybes patekti į Knesetą, nes net 86 % rusakalbių žydų bendruomenės respondentų pripažįsta, kad reguliariai žiūri rusiškus TV kanalus (1 lentelė). Suvedus šiuos du aspektus į vieną kintamąjį ir įvertinus tai, kad šiandieniniame pasaulyje masinio informavimo priemonės ir aktyvi viešųjų ryšių politika yra vienas iš galingiausių įtakos ir nuomonės formavimo įrankių, galime teigti, kad Rusija yra užsitikrinsi dvi iš svarbiausių manipuliavimo rusakalbių žydų bendruomene priemonių – finansinę paramą ir informacinės erdvės kontrolę. Nors tiesioginių įrodymų nėra, būtent šios įtakos priemonės galėjo būti pasitelktos formuojant draugiškus Rusijos vadovo ir Izraelio rusakalbių bendruomenės politinių lyderių tarpusavio santykius, skatinant bendruomenės atstovų politinius vizitus į Rusiją ir išgaunant paramą V.Putino politikai terorizmo atžvilgiu.

Kita vertus, nors bendruomenė stokoja politinio aktyvumo buvusios priimančiosios valstybės atžvilgiu, ji užtikrintai pasiekia savo kaip diasporinės bendruomenės interesus gimtosios valstybės viduje. Pagrindinis būdas tai padaryti yra rinkimų metu už politinę paramą vienai ar kitai politinei jėgai išsiderėti pageidaujamus ministrų postus vyriausybėje. Pavyzdžiui, sprendžiant imigrantų apgyvendinimo problematiką, Yisrael Be'aliyah partijos vadovas Natan Sharansky išsikovojo Statybų ir aprūpinimo būstu ministro (Minister of Housing and Construction) postą, mėginant įveikti bendruomenės integracijos į Izraelio visuomenę problemą, tai pačiai partijai pavyko išsiderėti Imigrantų absorbavimo viceministro (Deputy Min. of Immigrant Absorption) vietą. Net trejus metus partijai priklausė Pramonės ir prekybos ministro (Ministre of Industry and Trade) portfelis – tai nepaprastai svarbu, atsižvelgiant į tai, kad didelė dalis rusakalbių bendruomenės palaiko glaudžius prekybinius ryšius su Rusija. Tuo tarpu šiandien, kai Izraelis tapo itin populiaria turistų iš buvusios Sovietų Sąjungos lankymo vieta, rusakalbiam tarp kitų postų atiteko ir Turizmo ministro (Minister of Tourism) vieta¹¹⁰. Tai rodo ne tik šios bendruomenės politinę galią, bet ir tai, kad ji sugeba užsitikrinti reikiamas politines priemones savo tikslams įgyvendinti.

Galiausiai, analizuojant Izraelio veiksmus, nepavyko rasti jokių duomenų, kurie leistų daryti išvadas, kad šalis naudojasi savo bendruomene, siekdama vienokių ar kitokių tikslų Rusijos atžvilgiu įgyvendinimo. Tokį politinį pasyvumą galima paaiškinti tuo pačiu bendruomenės

¹⁰⁹ Shlomo Avineri, „Israel-Russia relations”. Carnegie Endowment Report, 2001.

<<http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=659>> [Žiūrėta 2008 02 05]

¹¹⁰ Knesset: Israeli Parliament, „All Governments of Israel“.

<http://www.knesset.gov.il/govt/eng/GovtByNumber_eng.asp>[Žiūrėta 2008 04 25]

dvigubu lojalumu: nors rusakalbiai veikia kaip atskira etninė grupė, Izraelis nevertina šios bendruomenės kaip diasporos, laiko ją integralia savo visuomenės dalimi, todėl ir negali pasinaudoti diasporinių bendruomenių turimomis manipuliavimo buvusia priimančiaja valstybe priemonėmis. Kita vertus, rusakalbiai žydai visada natūraliai veiks kaip dialogą lengvinantis veiksnys, be didesnių vienos ar kitos pusės pastangų. Šiais metais vykusios konferencijos „Russia, the Middle East and the Challenge of Radical Islam“ Jeruzalėje metu tiek viena, tiek kita šalis pripažino, kad milijono rusakalbių žydų bendruomenė itin pozityviai veikia judviejų tarpusavio santykius¹¹¹.

3.3. Ekonominis aspektas

Nors Izraelio-Rusijos ekonominis bendradarbiavimas trunka vos pora dešimtmečių, šiandien Izraelis jau yra antras pagal dydį Rusijos prekybos partneris Vidurio Rytuose po Turkijos. Šalių prekybos apimtys kasmet auga ir 2005 m. Izraelio eksportas į Rusiją (neskaičiuojant deimantų prekybos) siekė 401,5 mln. dolerių, tuo tarpu importas iš Rusijos sudarė 262 mln. dolerių. Apytikriai, tais metais Rusijoje veikė 900 Izraelio kompanijų¹¹². Šiandien tarp Izraelio ir Rusijos jau yra pasirašytos šešios vyriausybės investicijų, konsultavimo ir bendradarbiavimo iniciatyvos, septyni tarpvyriausybinių prekybos susitarimai, tarp kurių yra ir muitus mažinantis bei dvigubą apmokestinimą naikinantis susitarimai, įteisinti keturi tarporganizaciniai ekonominio bendradarbiavimo atvejai, tokie kaip Izraelio eksporto draudimo korporacijos ir Rusijos komercinių bankų bendradarbiavimas ir, galiausiai, suorganizuoti net šeši tarpusavio ekonominių santykių skatinimo komisijų susitikimai¹¹³.

Po Šaltojo karo pabaigos prasidėjęs ekonominis šalių bendradarbiavimas buvo sąlygojamas įvairių priežasčių, tačiau dalinai tai yra laikoma rusakalbių žydų migracijos į Izraelį po Sovietų Sąjungos žlugimo rezultatu. Kaip tvirtina Ilya Bourtman, Izraelio rusakalbių bendruomenė, sudaranti 20 % visos Izraelio visuomenės, sukūrė natūralų ekonominį tiltą tarp dviejų šalių¹¹⁴. Dar 2005 m. Egipto dienraščiui Al-Ahram V.Putinas pabrėžė, kad Rusija „nėra

---

¹¹¹ Mark Katz, „Russia and Israel: a complex relationship”. *Middle East Times*, 2008.
<http://www.metimes.com/International/2008/04/16/russia_and_israel_a_complex_relationship/2469/>[Žiūrėta 2008 04 25]

¹¹² World Trade Center Israel, „Israel-Russia economic relations strengthened”. Israel, 2006.
<<http://www.industry.org.il/Publications/GetFile.asp?ArticleID=2521&File=2>> [Žiūrėta 2008 04 15]

¹¹³ Ministry of Industry, Trade and Labor, „Israeli Economy: Where the Breakthroughs Happen“. Tel-Aviv, 2007.

¹¹⁴ Ilya Bourtman, „Putin and Russia’s Middle Eastern policy”. *MERIA*, 10 (2), 2006.
<<http://meria.idc.ac.il/journal/2006/issue2/jv10no2a1.html>>[Žiūrėta 2008 03 08]

abejinga šių žmonių likimui¹¹⁵, kurių daugelis turi dvigubą Izraelio/Rusijos pilietybę ir yra užmezgę verslo ryšius su abejomis valstybėmis¹¹⁶.

Kaip jau buvo minėta kitose darbo dalyse, viena iš didžiausių problemų, su kuriomis susiduria rusakalbių žydų bendruomenė Izraelyje yra jų profesinis neatitikimas mažos ir perpildytos Izraelio darbo rinkos. Didelė dalis aukštąjį išsilavinimą turinčių žmonių yra priversti tapti darbininkų profesijų atstovais ir tenkintis mažu atlyginimu. Ilgainiui tai sąlygojo bendruomenės narių siekį imtis privačios veiklos, kuri leistų užsitikrinti geresnes gyvenimo sąlygas. Dalis naujųjų imigrantų susikoncentravo į rusakalbių prekių ir paslaugų rinkos kūrimą Izraelyje ir sulaukė didžiulio pasisekimo. Rusakalbių bendruomenė tapo pagrindine pačios narių kuriamos produkcijos vartotoja ir iš esmės atsisakė izraelietiškos prekių ir paslaugų rinkos. Kita dalis bendruomenės narių, nerealizavusių savęs šioje sferoje, ėmėsi kurti mažas tarpininkavimo įmones, koordinuojančias prekybinius santykius tarp Izraelio ir Rusijos kompanijų. Šimtai Izraelio įmonių, susidomėjusių Rusijos rinka, šių tarpininkų pagalba buvo supažindintos su potencialiais prekybos partneriais Rusijoje. Ilgainiui įmonių-tarpininkų veikla ėmė apimti vis platesnį bendradarbiavimo sferos lauką: pradėjusios tarpininkauti įmonėms, prekiaujančioms vaikiškais žaislais, vėliau jos perėjo prie modernia medicinine technika ar metalais prekiaujančių įmonių¹¹⁷, o tai reiškia, kad ne tik plėtė savo veiklos ratą, bet kartu ėmė koncentruotis į aukštos kokybės brangią produkciją, atnešančią didelį pelną.

Rusakalbiai žydai atrado savo vietą prekybos pasaulyje – ekonominis Izraelio bendradarbiavimas su Rusija ir Rytų Europos šalimis buvo visiškai nauja patirtis Izraelio valstybei. Dešimtojo dešimtmečio pradžioje, kai socialinės ir ekonominės reformos apėmė visą buvusią Sovietų Sąjungą, Izraelio verslininkai nesiryžo investuoti į Rusijos rinką, bijodami jos nestabilumo, negalėdami įvertinti piliečių perkamosios galios ir baidydami vyraujančių stereotipų apie Rusijoje egzistuojantį didžiulį nusikalstamumą, skurdą ir biurokратиškumą. Naujieji imigrantai, kurie buvo ką tik atvykę iš buvusios Sovietų Sąjungos respublikų, gerai suvokė tikrąją ten esančią situaciją, pažinojo tų šalių kultūrą ir mokėjo kalbą¹¹⁸. Visa tai vėliau tapo jų naujai pradėtos veiklos sėkmės garantu ir leido jiems lengvai surasti įmones, norinčias ir galinčias prekybos srityje bendradarbiauti su Izraeliu. Dešimtojo dešimtmečio pabaigoje buvo įkurta šimtai

---

¹¹⁵ Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, „Interview with Egyptian Newspaper Al Ahram“, 2005.
<http://www.in.mid.ru/brp_4.nsf/37c1d223d059e448c3256ec9001a9583/f8437b393fe30ce9c3256fef002f04be?OpenDocument> [Žiūrėta 2008 03 08]

¹¹⁶ Ilya Bourtnan, „Putin and Russia’s Middle Eastern policy“. *MERIA*, 10 (2), 2006.
<<http://meria.idc.ac.il/journal/2006/issue2/jv10no2a1.html>> [Žiūrėta 2008 03 08]

¹¹⁷ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 107.

¹¹⁸ Ten pat, 108.

imigrantų prekybos su Rusija ir kitomis buvusiomis Sovietų Sąjungos respublikomis įmonių, visiškai šioje srityje nepaliekant veikimo laisvės izraeliečiams. Tie izraeliečiai, kurie norėjo bendradarbiauti su buvusiomis Sovietų Sąjungos respublikomis prekybos srityje, ieškojo rusakalbių žydų verslininkų paramos ir partnerystės. Beveik nei viena didelė Izraelio kompanija, siekusi atidaryti dukterines įmones viename ar kitame Rusijos mieste, neišvengė bendradarbiavimo su rusakalbių žydų bendruomenės verslininkais¹¹⁹. Tai reiškia, kad rusakalbių žydų bendruomenė tapo svarbia jėga Izraelio-Rusijos tarpusavio prekybos santykiuose. Daugeliu atveju ji buvo arba šių santykių iniciatorė arba tarpininkė, sudariusi sąlygas šiems santykiams atsirasti. Žinoma, negalima tvirtinti, kad Izraelio-Rusijos prekybiniai ryšiai nebūtų užsimezgę be rusakalbių žydų bendruomenės pagalbos, tačiau reikia pripažinti, kad ši bendruomenė turėjo didelės įtakos šių santykių atsiradimui ir vėlesniam vystimuisi.

Rusakalbių žydų bendruomenė yra puikus pavyzdys kaip etniškumas gali būti išnaudotas ekonominių tikslų įgyvendinimui. Dvigubas identitetas konkrečioje situacijoje pasitarnavo bendruomenei dvejopai: visų pirma, suteikė jai informacinį pranašumą prieš kitas Izraelio visuomenės grupes, antra, padėjo mobilizuotis kaip savarankiškam ekonominiam veikėjui ir išsikvoti tarpininko poziciją Izraelio-Rusijos tarpusavio prekybos santykiuose. Remiantis teorija, vienas iš stipriausių diasporos įtakos įrankių yra disponavimas tam tikra informacija, – rodos, kad rusakalbiai žydai būtent šį įrankį ir pasitelkė, kurdami minėtas įmones-tarpininkes, daliai bendruomenės narių atnešusias didžiulį ekonominį pasisekimą.

Jeigu mobilizuotą politinę jėgą rusakalbių žydų bendruomenė kol kas išnaudoja tik vidaus politikos siekiams realizuoti, ekonominė dalies bendruomenės savimobilizacija, sąlygota dvigubo identiteto, atnešė ekonominės naudos ne tik konkrečiai bendruomenei, bet ir prisidėjo prie Izraelio-Rusijos tarpusavio prekybinių santykių skatinimo. Šiandien rusakalbių bendruomenės pradėtą misiją tęsia Rusijos žydų kongresas. Nors svarbiausiu kongreso uždaviniu išlieka rusakalbių žydų interesų diasporoje atstovavimas ir pagalba rusakalbių žydų bendruomenėms visame pasaulyje siekiant išsaugoti žydiškumą, viena iš prioritetinių organizacijos veiklos krypčių yra santykių su Izraeliu palaikymas ir plėtojimas kultūrinėje, politinėje ir ekonominėje sferose. Keleto pastarųjų metų kongreso veiklos apžvalga rodo, kad šios organizacijos dėka įvyko ne vienas seminaras-konferencija, skirti Rusijos ir Izraelio verslininkams, siekiant supažindinti

---

¹¹⁹ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 108.

pastaruosius su investavimo galimybėmis šalyse ir skatinti glaudų ekonominių šalių bendradarbiavimą¹²⁰.

3.4. Kultūrinis aspektas

Kultūra yra ta sfera, kurioje Izraelio rusakalbių žydų bendruomenės kaip tarpininkės tarp Izraelio ir Rusijos vaidmuo yra aiškiausiai matomas ir jaučiamas. Nors rusakalbių žydų bendruomenė nėra iniciatorė jokių tiesioginių kultūrinių mainų tarp dviejų valstybių, ji itin daug nuveikia kultūrinio bendradarbiavimo srityje netiesiogiai – t.y. per rusiškosios kultūros „vartojimą“.

Iki vadinamosios dabartinės, prasidėjusios po Sovietų Sąjungos žlugimo, imigracijos bangos pasirodymo Izraelyje, žydų visuomenė turėjo mažai sąlyčio taškų su rusiška kultūra ir menkai ją pažinojo. Žinoma, tik susikūrus Izraelio valstybei, o vėliau ir Šaltojo karo metu rusakalbiai žydo vyko į savo tėvynę, tačiau, kaip jau buvo minėta darbe, jie nepaprastai greitai ir lengvai įsiliejo į likusią Izraelio visuomenės dalį, visiškai atsisakydami savo ankstesniojo, rusiškojo, identiteto. Dėl šios priežasties Izraelis tuomet nesusidūrė su kultūrinės konkurencijos problema, su kuria susiduria šiandien, kuomet net penktadalis visuomenės narių, siekiančių apibrėžti savo identitetą žydiškosios ir rusiškosios kultūrų kontekste, prioritetą atiduoda pastarajai.

Izraelio rusakalbių žydų identifikacija su rusiška kultūra ir to sąlygota bendruomenės nesiintegravimo į Izraelio visuomenę politika jau buvo aptartos anksčiau darbe, todėl šiame skyriuje daugiau norėčiau akcentuoti tuos aspektus, kurie sąlygoja bendruomenės kaip kultūrinės tarpininkės tarp dviejų valstybių vaidmenį.

Reprezentuodami save kaip kultūriškai ir kalbiškai kitonišką bendruomenę, rusakalbiai žydai natūraliai skatina Izraelio visuomenės susidomėjimą rusiška kultūra. Kitaip sakant, gyvendami kartu ir nuolatos sąveikaudami skirtingų kultūrų (Izraelyje šiuo metu gyvena žydai iš septyniasdešimties skirtingų pasaulio šalių¹²¹) Izraelio žydai negali ignoruoti vieni kitų kultūrinių ypatumų. Susidurdami kasdienėse praktikose jie nori nenori yra priversti daugiau mažiau vieni kitus pažinti. Izraelio visuomenė jau seniai yra aiškiai nubrėžusi kultūrinės skirties ribas tarp Sefardų, žydų kilusių iš arabiškų Šiaurės Afrikos ir Vidurio Rytų regionų šalių, ir Aškenazių, žydų, kilusių iš Europos žemyno šalių. Šias dvi pagrindines kultūrinės grupes saviidentifikacijos

¹²⁰ Russian Jewish Congress, „Business-club discussed the Israeli economy“, 2006.

< <http://www.rjc.ru/eng/site.aspx?SECTIONID=157966&IID=462920>>[Žiūrėta 2008 03 10]

¹²¹ Israel Ministry of Foreign Affairs, „Culture“, 2008.

< <http://www.mfa.gov.il/mfa/facts%20about%20israel/culture/>>[Žiūrėta 2008 04 05]

lygmenyje visuomenės nariai skaido į dar smulkesnius kultūrinius pogrupius pagal konkrečias šalis ar regionus, pavyzdžiui, Etiopijos žydą kultūriškai atskiriant nuo Maroko, Rytų Europos žydą nuo Vokietijos¹²². Kitaip sakant, Izraelio visuomenei yra būdingas daugiakultūriškumas. Dėl šios priežasties suvokti rusakalbių žydų bendruomenę kaip atskirą kultūrinį darinį kitoms Izraelio visuomenės grupėms nėra sudėtinga. Visgi, pripažinti jos kultūrinį išskirtinumą ir jį pažinti, juo domėtis nėra tapatūs dalykai. Rusiškosios kultūros pažinimą Izraelio visuomenėje paskatino tai, kad nei viena kita bendruomenė šalyje nėra taip ryškiai, kaip rusakalbiai žydai, išreiškusi savo ankstesniojo, buvusios priimančiosios valstybės, identiteto. Nepaisant kultūrinės žydų įvairovės, daugiau nėra tokios bendruomenės, kuri būtų atsisakiusi įsilieti į Izraelio visuomenę, sukūrusi savo atskirą ekonominę, politinę ir kultūrinę infrastruktūrą ir išsaugojusi buvusios priimančiosios valstybės kalbą kaip pagrindinę šnekamąją. Visa tai Izraelio rusakalbių žydų bendruomenę pavertė ypatingo visuomeninio susidomėjimo objektu ir sudarė sąlygas skliti rusų kultūrai šalyje.

Ženklus menininkų naujųjų imigrantų tarpe skaičius ir rusakalbių bendruomenės pasirinkta pozicija ilgainiui stipriai paveikė Izraelio kultūrą. Pirmiausia, šalis patyrė kokybinį pokytį muzikinio švietimo srityje; antra, rusakalbių bendruomenė stipriai įtakojo teatro kultūros atgimimą Izraelyje¹²³; trečia, viešojoje erdvėje atsiradus daug ir įvairios rusiškos produkcijos Izraelio visuomenė tapo jautri kultūrinei rusakalbių įtakai, ir, kaip rodo, tyrimai, pirmiausia jai nesugebėjo atsispirti senieji rusakalbiai imigrantai, kurie pajuto nostalgiją kadaise gerai pažinotai kultūrai. Kita vertus, apklausos rodo, kad vietiniai izraeliečiai šiandien jau gali įvardinti rusakalbių bendruomenės kultūrinius ypatumus¹²⁴, o tai reiškia, kad vienokiu ar kitokiu būdu su ja susidūrė ir

3 Lentelė *Rusakalbių žydų bendruomenės indėlis į Izraelio kultūrą*

Sritis	Indėlis
Muzika	Atidarytos muzikos mokyklos, suburti orkestrai, kamerinės muzikos grupės, parengti solistai, atstovaujantys Izraelį tarptautiniuose konkursuose;
Teatras	Pristatyti naujos tematikos spektakliai; įkurtas imigrantų Gesher teatras, kuriame vaidina rusakalbiai žydai su vietiniais izraeliečiais Hebrajų kalba – spektakliai pristatomi ne tik Izraelyje, bet ir Rusijoje;
Viešoji erdvė	Sukurtas platus žiniasklaidos rusų kalba tinklas; visuomenei pristatyta rusiška literatūra; visame Izraelyje galima įsigyti rusiškos produkcijos; susipažįstama su naujomis „rusiškomis“ šventėmis;
Turizmas	Galimybė Izraelyje susikalbėti rusiškai nepaprastai padidino rusų turistų srautus į šalį.

(Sudaryta remiantis darbe naudota literatūra.)

¹²² Ioram Melcer, „Multiculturalism in Israel: The Situation and the Challenge“. Israel Ministry of Foreign Affairs, 2001. <www.mfa.gov.il>[Žiūrėta 2008 04 05]

¹²³ Israel Ministry of Foreign Affairs, „Culture“, 2008. <<http://www.mfa.gov.il/mfa/facts%20about%20israel/culture/>>[Žiūrėta 2008 04 05]

¹²⁴ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 56-66.

daugiau ar mažiau susipažino. Galiausiai, šios kultūros nesistengia nuneigti ir vietiniai politikai, kurie ypač rinkimų metu stengiasi prisitaikyti prie rusakalbių elektorato, rinkiminę agitaciją vykdydami ne tik hebrajų, bet ir rusų kalbomis.

Svarbu pažymėti, kad daugiausia šie kultūriniai „mainai“ vyksta viena kryptimi. Kitaip sakant, Izraelio visuomenė, kurios penktadalis narių yra rusakalbiai, kasdien susiduria su rusiška kultūra ar jos elementais, tačiau Rusijos visuomenė neturi tokių galimybių susipažinti su izraelietiškos kultūros ypatumais. Izraelio rusakalbių bendruomenė buvusiose priimančiosiose valstybėse turi tik dvi priemones skleisti izraelietišką kultūrą: per nuolatinių ryšių su buvusioje priimančiojoje valstybėje likusiais giminaičiais palaikymą ir kultūrinės programas. Tiesa, čia rusakalbių bendruomenei gelbsti Rusijos žydų kongresas. Nors savo veiklos pobūdžiu organizacija yra orientuota į tas rusakalbių žydų bendruomenes, kurios reziduoja už Izraelio valstybės teritorinių ribų, susiklosčius netradicinei situacijai šalyje, kongresas dalį savo programų paskyrė Izraelio rusakalbiams žydams. Taigi šiandien kongresas aktyviai užsiima Izraelio rusakalbių žydų bendruomenės narių ir buvusiose priimančiosiose valstybėse pasilikusių jų giminaičių reguliarių susitikimų organizavimu, mainų programomis universitetuose, kultūrinėse institucijose ir medicinos įstaigose bei partnerystės tarp Rusijos ir Izraelio regioninių bendruomenių kūrimu¹²⁵. Visgi, šioje situacijoje rusakalbių žydų bendruomenė praranda aktyvios kultūros skleidėjos vaidmenį, ir tampa vienu iš įrankių, įgyvendinant organizacijos „iš išorės“ projektus. Kitaip sakant, rusakalbių žydų bendruomenės galimybės skleisti izraelietišką kultūrą Rusijoje yra nepalyginamai mažesnės nei rusiškąją kultūrą Izraelyje.

Apibendrinant reikia pastebėti, kad kultūra nėra būdinga diasporų veiklos sfera. Visgi, kaip matyti iš rusakalbių žydų bendruomenės atvejo atvirkštinė diaspora, siekdama išlaikyti jai būdingą dvigubą identitetą, gali suformuoti itin palankias sąlygas kultūrinės įtakos sklaidai gimtojoje valstybėje. Tai gali nutikti nesiekiant konkrečių savanaudiškų politinių interesų, natūraliu būdu integracijos proceso metu, nesugebėjus atsisakyti buvusios priimančiosios valstybės identiteto. Taip nutikus, atvirkštinė diaspora tampa efektyviu tarpininku tarp dviejų kultūrų – gimtosios ir priimančiosios valstybių. Visgi, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad rusakalbių žydų bendruomenė gali laisvai išreikšti savo rusiškąjį identitetą ir tokiu būdu sudaryti sąlygas kultūrinės įtakos sklaidai tik todėl, kad Izraelio valstybė leidžia pasireikšti visuomenės daugiakultūriškumui arba,

---

¹²⁵ Russian Jewish Congress, „Children of perished Israeli Policemen visited Synagogue at Poklonnaya Hill“, 2006. <<http://www.rjc.ru/eng/site.aspx?SECTIONID=157966&IID=345730>>[Žiūrėta 2008 02 09]

kaip teorija teigia, yra „pralaidi“ diasporos siekiams. Priešingu atveju, atvirkštinei diasporai savo dvigubą identitetą tektų arba slopinti, arba palaikyti tik individualiame lygmenyje.

Galiausiai, reikia pastebėti ir tai, kad leidus aiškiai pasireikšti dvigubai kultūrinei bendruomenės identifikacijai, visada išskyla pavojus gimtajai valstybei, jeigu atvirkštinės diasporos turimos kultūrinės įtakos priemonės atsiduria buvusios priimančiosios valstybės interesų zonoje.

Išvados

Sovietų Sąjungos žlugimas iš esmės pakeitė Rytų ir Centrinės Europos politinę situaciją: išlaisvino tautas iš sovietų jungo, sąlygojo Vokietijos suvienijimą, visiškai pakeitė Europos politinį žemėlapi ir globalią galių pusiausvyrą. Panašiai, nors ir mažesniu mastu, Sovietų Sąjungos žlugimas paveikė ir Vidurio Rytų regiono politinę areną.

Per pastaruosius aštuoniolika metų maždaug milijonas imigrantų iš buvusių sovietinių respublikų įsikūrė Izraelyje. Šiandien šie imigrantai sudaro 20 % Izraelio gyventojų¹²⁶ ir yra laikomi galinga politine, kultūrine ir ekonomine jėga šalyje. Sugrįžę į savo gimtąją valstybę, rusakalbiai žydai nesugebėjo įsiliesti į jos visuomenę ir sukūrė atskirą rusakalbių subkultūrą Izraelyje. Neatsisakydami rusų kalbos ir kultūros bei formuodami savarankiškas politines ir ekonomines struktūras, rusakalbiai žydai po truputį tapo bendruomene su ryškiais diasporoms būdingais bruožais. Tai reiškia, kad jie užmezgė sudėtingą ryšį ne tik su Izraeliu, bet ir su savo buvusią priimančiąją valstybę.

Šio darbo tikslas buvo išsiaiškinti, koks tas ryšys arba, kitaip tariant, atsakyti į klausimą, kokią vaidmenį rusakalbių Izraelio žydų bendruomenė vaidina Izraelio-Rusijos tarpusavio santykiuose, įvertinant tai, kad rusakalbiai žydai imigrantai, atvykę į Izraelį po 1990 metų, įsitvirtino jame kaip „atskira etninė grupė“, turinti stiprius saitus su Rusija. Darbe kelta hipotezė, kad rusakalbių Izraelio žydų bendruomenė yra vienas iš Rusijos-Izraelio santykių transformaciją teigiama kryptimi lėmusių veiksnių, pasitvirtino.

Visų pirma, Izraelio rusakalbių žydų bendruomenė veikia kaip jungiamoji grandis tarp dviejų valstybių. Įsikūrusi etniniu požiūriu savo gimtojoje šalyje, kultūriškai ir emociškai bendruomenė išlieka susieta su Rusija. Buvusi priimančioji valstybė – Rusija dalinai įgyja gimtajai valstybei – Izraeliui būdingus bruožus, tuo tarpu Izraelis ima veikti kaip priimančioji valstybė. Tai reiškia, kad rusakalbių žydų bendruomenė įgyja atvirkštinės diasporos statusą ir užmezga sudėtingus simbiozinius ryšius su Rusija ir Izraeliu. Tokiu būdu bendruomenė tampa idėjų, papročių ir elgesio normų pernešėja tarp dviejų valstybių¹²⁷ Ji ima veikti kaip tarpininkas tarp Izraelio ir Rusijos ir tampa vienu svarbiausiu tarpusavio dialogą skatinančių veiksnių.

---

¹²⁶ Larissa Remmenick, „The 1,5 Generation of Russian Immigrants in Israel: Between integration and Sociocultural Retention“. *Diaspora*, 12 (1), 2003, 41.

¹²⁷ Anne de Tinguy, „The Emergence of a Russian-Speaking World and its Impact on Russia’s International Relations“. Kennan Institute, Paris, 2005.

<http://www.wilsoncenter.org/index.cfm?topic_id=1424&fuseaction=topics.publications&doc_id=147536&group_id=7718>[Žiūrėta 2008 03 15]

Antra, rusakalbių žydų bendruomenės dėka ėmė kisti Rusijos požiūris į Izraelį. Šiandien Rusija Izraelį mato kaip valstybę su didžiausia „daline“ rusakalbių diaspora pasaulyje. Šis faktas buvo vienas iš svarbiausių veiksnių, privertusių Maskvą peržiūrėti savo išimtinai (Šaltojo karo metais) proarabišką politiką ir įsitraukti į Vidurio Rytų taikos procesą kaip vienai iš aktyviausių už taiką ir stabilumą pasisakančių jėgų. Kita vertus, rusakalbių bendruomenė Izraelyje tapo svarbiu politinio kapitalo šaltiniu Rusijai: leido aiškiau suvokti žydams pastarosios užsienio politikos interesus, todėl palengvino abiejų šalių susikalbėjimą. Galiausiai, bendruomenės dėka buvo atvertos naujos tarpvalstybinio bendradarbiavimo kryptis: migracijos politika ir rusakalbių žydų mažumos padėtis tiek vienoje, tiek kitoje šalyse tapo svarbiais diskutuotinais klausimais dvišaliuose Izraelio-Rusijos santykiuose¹²⁸.

Trečia, rusakalbių žydų bendruomenė tapo vienu iš svarbiausių Rusijos-Izraelio ekonominio bendradarbiavimo iniciatorių. Po Sovietų Sąjungos žlugimo Rusija Izraeliui neatrodė nei patikima prekybos partnerė, nei patraukli rinka. Rusakalbių žydų bendruomenė, gerai pažinodama buvusios priimančiosios šalies kultūrą ir mokėdama jos kalbą, išdrįso inicijuoti pirmuosius prekybinius susitarimus. Pasitelkusi dvigubą identitetą, ji mobilizavo save kaip ekonominį veikėją ir ėmėsi kurti mažas tarpininkavimo įmones, koordinuojančias prekybinius santykius tarp Izraelio ir Rusijos kompanijų¹²⁹. Ilgainiui šioje sferoje rusakalbių žydų bendruomenė išsikovojo monopolines galias ir šiandien yra laikoma viena iš svarbiausių tarpusavio prekybinių santykių skatintojų ir tarpininkių.

Ketvirta, rusakalbių žydų bendruomenė yra pagrindinis veikėjas šalių kultūrinio pažinimo ir kultūrinių mainų srityje. Per bendruomenės nesiintegravimo procesą ir atskiros subkultūros sukūrimą į Izraelio visuomenę „atnešama“ rusų kultūra. Šiandien šalia izraelietiško meno klesti rusų muzika, teatras ir literatūra, o rusų kalba neretai yra laikoma trečiąją šalies kalba po oficialių hebrajų ir arabų kalbų. Nors kultūriniai mainai nėra būdingas diasporos pavyzdžio bendruomenių veiklos elementas, rusakalbių žydų bendruomenė, veikdama kaip atvirkštinė diaspora, sugebėjo tapti pagrindine jungtimi tarp dviejų kultūrų, o tuo pačiu ir dviejų visuomenių.

Visgi, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad dviguba identifikacija tam tikromis aplinkybėmis rusakalbių žydų bendruomenę veikia ir kaip motyvaciją veikti mažinantis veiksnys. Viena vertus, ji leidžia užsitikrinti svarbios politinės ir ekonominės grupės Izraelyje vaidmenį ir tuo pačiu

---

¹²⁸ Anne de Tinguy, „The Emergence of a Russian-Speaking World and its Impact on Russia’s International Relations“. Kennan Institute, Paris, 2005.

<http://www.wilsoncenter.org/index.cfm?topic_id=1424&fuseaction=topics.publications&doc_id=147536&group_id=7718>[Žiūrėta 2008 03 15]

¹²⁹ Dina Siegel, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998, 108.

išlaikyti dvigubą pilietybę, turtą ir veikimo laisvę Rusijoje. Kita vertus, ji trukdo vykdyti aktyvią lobistinę veiklą, būdingą diasporos bendruomenei, taigi dvigubas lojalumas tampa kliūtimi politinės darbotvarkės Izraelio-Rusijos santykių atžvilgiu formavimui. Dėl šios priežasties, net ir disponuodama galingomis politinės įtakos priemonėmis, rusakalbių žydų bendruomenė ne visada sugeba jomis pasinaudoti.

Galiausiai, žaisdama dvigubo identiteto korta rusakalbių žydų bendruomenė rizikuoja tapti įtakos įrankiu tarpvalstybiniuose santykiuose. Dvigubo identiteto prieštaros blokuoja politinės savimonės raišką, kas savo ruožtu reiškia, jog tokia diaspora negali būti įsisažmonintai aktyvi buvusios laikinosios tėvynės atžvilgiu. Pasyvumas šiuo atveju daro tokią savitos prigimties diasporą potencialiu manipuliacijos objektu. Darbo metu atlikta literatūros analizė leidžia daryti išvadą, kad Izraelio vyriausybė nemėgina pasinaudoti bendruomene, siekdama užsienio politikos tikslų Rusijos atžvilgiu. Tokios politikos pagrindine priežastimi būtų galima laikyti faktą, kad Izraelio vyriausybė, nepaisydama bendruomenės dvigubos identifikacijos, nėra linkusi suvokti jos kaip diasporos pavyzdžio grupės ir laiko integralia Izraelio visuomenės dalimi. Tuo tarpu Rusija jau dabar mėgina užsitikrinti galimus manipuliavimo bendruomene šaltinius per finansinę paramą rusakalbių politinėms partijoms ir leidimą naudotis Rusijos žiniasklaidos priemonėmis bendruomenės politinėms reikmėms. Tai reiškia, kad ateityje, bendruomenė rizikuoja tapti svarbiu Rusijos įtakos šaltiniu Izraeliui.

Apibendrinant, reikia pasakyti, kad šiandien rusakalbių žydų bendruomenė Izraelyje yra stipri kultūrinė, politinė ir ekonominė galia, tačiau kol kas dar nėra gerai organizuoto ir išvystyto rusakalbių žydų bendruomenės lobizmo. Kitaip sakant, nors ji mėgina aktyviai veikti visose Izraelio-Rusijos tarpusavio santykių sferose, atsižvelgiant į ryšių intensyvumą ir gausumą, galima teigti, kad šiandien labiausiai išvystyta kultūrinė dimensija. Visgi, kaip teigia Anne de Tinguy, „mes esame dar tik procesų pradžioje“, todėl ateityje galime tikėtis šios bendruomenės kaip ypatingai svarbaus politinio veikėjo Izraelio-Rusijos tarpusavio santykiuose iškilimo¹³⁰.

---

¹³⁰ Anne de Tinguy, „The Emergence of a Russian-Speaking World and its Impact on Russia's International Relations“. Kennan Institute, Paris, 2005.
<http://www.wilsoncenter.org/index.cfm?topic_id=1424&fuseaction=topics.publications&doc_id=147536&group_id=7718>[Žiūrėta 2008 03 15]

Literatūros sąrašas

1. Adamson, Fiona B., Demetriou Madeleine, „Remapping the Boundaries of „State“ and „National Identity“: Incorporating Diasporas into IR Theorizing“, *European Journal of International Relations*, 13 (4), 2007.
2. Adler, Emanuel, „Seizing the Middle Ground: Constructivism and World Politics“. *European Journal of International Relations*, 3 (3), 1997, 336.
3. Alfonso, Carolin, Waltraud Kokot, Khachig Tölölyan. *Diaspora, Identity and Religion: New Directions in Theory and Research*. Routledge, 2003.
4. Alterman, Rachele, *Planning in the Face of Crisis: Land Use, Housing and Mass Immigration in Israel*. Routledge, 2002.
5. Avineri, Shlomo, „Israel-Russia relations“. Carnegie Endowment Report, 2001. <<http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=659>> [Žiūrėta 2008 02 05]
6. Ben-Rafael, Eliezer, Elite Olshtain ir Idit Geijst, „Identity and Language: the Social Insertion of Soviet Jews in Israel“. Kn. Elazar Leshem ir Judith Shuval, *Immigration to Israel – Sociological Perspective*. New Brunswick and London: Transaction Publishers, 1998.
7. Blunt, Alison, „Cultural geographies of migration: mobility, transnationality and diaspora“. *Progress in Human Geography*, 31 (5), 2007.
8. Bourdman, Ilya, „Putin and Russia’s Middle Eastern Policy“. *MERIA*, 10 (2), 2006. <<http://meria.idc.ac.il/journal/2006/issue2/jv10no2a1.html>> [Žiūrėta 2007 10 15]
9. Brookshaw, David, „Imperial diasporas and the search of authenticity“. *Lusotopie*, 2000.
10. Brubaker, Rogers, „The „diaspora“ diaspora“. *Ethnic and Racial Studies*, 28 (1), 2005.
11. Clifford, James, „Diasporas“, *Cultural Anthropology*, 9(3), 1994.
12. Cohen, Robin, *Global Diasporas: An Introduction*. UCL Press, 1997.
13. Cohen, Sarit, Chang-Tai Hsieh, „Macroeconomic and Labor Market Impact of Russian Immigration in Israel“. Tel Aviv University and Princeton University, 2000. <<http://www.biu.ac.il/soc/ec/wp/11-01/alia.pdf>> [Žiūrėta 2007 10 15]
14. De Tinguy, Anne, „Les Russes d’Israël, une minorité très influente“. Les Études du CERI, 1998. <<http://www.ceri-sciencespo.com/publica/etude/etude48.pdf>> [Žiūrėta 2007 10 15]
15. De Tinguy, Anne, „The Emergence of a Russian-Speaking World and its Impact on Russia’s International Relations“. Kennan Institute, Paris, 2005. <http://www.wilsoncenter.org/index.cfm?topic_id=1424&fuseaction=topics.publications&doc_id=147536&group_id=7718> [Žiūrėta 2008 03 15]
16. Dowty, Alan, „The „Russian revolution“ in Israel“. <<http://www.aisisraelstudies.org/2004papers/Dowty,%20Alan-%20Russian%20Revolution.doc>> [Žiūrėta 2007 10 15]
17. Freedman, Robert O., „Russia and the Middle East: The Primakov era“. *MERIA*, 2 (2), 1998. <<http://meria.idc.ac.il/journal/1998/issue2/jv2n2a1.html>> [Žiūrėta 2008 02 05]
18. Freedom, Robert O., „Russia and Israel under Yeltsin“. *Israel studies*, 1998, 3.

19. Freedom, Robert O., *Soviet Jewry in the 1980s: The Politics of Anti-Semitism and Emigration and the Dynamics of Resettlement*. Duke University Press, 1989.
20. Hayes, Edwards Brent, „Diaspora“. Kn. Bruce Burgett ir Glen Hender, *Keywords for American Cultural Studies*. NYU Press, 2007.
21. Hopf, Ted, „The promise of Constructivism in International Relations Theory“. *International Security*, 1998, 23 (1).
22. Hopf, Ted, *Social Construction of International Politics: Identities and Foreign Policies, Moscow, 1955 and 1999*. Cornell University Press, 2002.
23. Horowitz Tamara, „The Integration of Immigrants from the Former Soviet Union“. *Israel Affairs*, 2005, 11 (1).
24. Ichilov, Orit, „Citizenship Perceptions of Soviet Immigrants in Israel“. *International Review of Sociology*, 2002, 12.
25. Israel Ministry of Foreign Affairs, „Culture“, 2008.
<<http://www.mfa.gov.il/mfa/facts%20about%20israel/culture/>> [Žiūrēta 2008 04 05]
26. Israel Ministry of Foreign Affairs, „The Iranian Threat: Support of Terror“, 2007.
<<http://www.mfa.gov.il/mfa/the%20iranian%20threat/support%20of%20terror/>> [Žiūrēta 2008 02 05]
27. Katz, Mark N., „Putin’s Pro-Israel Policy“. *Middle East Quarterly*, 2005, 12 (1).
28. Katz, Mark, „Russia and Israel: a complex relationship“. *Middle East Times*, 2008.
<http://www.metimes.com/International/2008/04/16/russia_and_israel_a_complex_relationship/2469/> [Žiūrēta 2008 04 25]
29. Kemp, Geoffrey, Paul Saunders, „America, Russia, and the Greater Middle East: Challenges and Opportunities“. The Nixon Center, 2003.
<http://www.nixoncenter.org/publications/monographs/US_Russia_ME.pdf> [Žiūrēta 2008 04 05]
30. Khanin, Vladimir, „Israeli „Russian“ Parties and the New Immigrant Vote“. *Israel Affairs*, 7, 2001.
31. Khanin, Vladimir, „The Israeli „Russian“ Community and Immigrants Party Politics in the 2003 Elections“. *Israel Affairs*, 10 (4), 2004.
32. Knesset: Israeli Parliament, „All Governments of Israel“.
<http://www.knesset.gov.il/govt/eng/GovtByNumber_eng.asp> [Žiūrēta 2008 04 25]
33. Kreutz, Andrej, „Russian-Palestinian relations: a historical and political analysis“. *Journal of Military and Strategic Studies*, 6 (3), 2004.
34. Litwin, Howard, „The network shifts of elderly immigrants: The case of Soviet Jews in Israel“. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 12, 1997.
35. March, James G., Johan P. Olsen, „The logic of appropriateness“, ARENA: Working Papers, 2004, 3-4. <http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2004/papers/04_09.xml> [Žiūrēta 2008 04 25]
36. Melcer, Ioram, „Multiculturalism in Israel: The Situation and the Challenge“. Israel Ministry of Foreign Affairs, 2001. <www.mfa.gov.il> [Žiūrēta 2008 04 05]

37. Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, „Interview with Egyptian Newspaper Al Ahram“, 2005.
<http://www.ln.mid.ru/brp_4.nsf/37c1d223d059e448c3256ec9001a9583/f8437b393fe30ce9c3256fef002f04be?OpenDocument> [Žiūrėta 2008 03 08]
38. Ministry of Industry, Trade and Labor, „Israeli Economy: Where the Breakthroughs Happen“. Tel-Aviv, 2007. <<http://www.moit.gov.il/NR/rdonlyres/A50CB9EF-F004-4D4C-9FD4-A435FEE9629A/0/BoazHirschMOITAL.ppt>> [Žiūrėta 2007 11 03]
39. Newman, David, „Citizenship, identity and location: the changing discourse of Israeli geopolitics“. <<http://www.nuim.ie/staff/dpringle/igu/newman.pdf>> [Žiūrėta 2007 11 03]
40. Niznik, Marina, „The Russian Language as a Base Factor: The Formation of the Russian Community in Israel“. Kn. Rainer Münz ir Rainer Ohliger, *Diasporas and ethnic migrants: Germany, Israel, and Post-Soviet Successor States in Comparative Perspective*. Frank Cass, 2003.
41. Omar, Kamil, „Rabbi Ovadia Yosef and his “culture war” in Israel“. *MERIA*, 4, 2000.
<<http://meria.idc.ac.il/journal/2000/issue4/jv4n4a3.html>> [Žiūrėta 2007 11 20]
42. People’s Daily Online, „Russia, Syria seek to consolidate relations“. 2005,
<http://english.peopledaily.com.cn/200501/26/eng20050126_171963.html>
[Žiūrėta 2008 02 05]
43. Remmenick, Larissa, „A Case Study in Transnationalism: Russian Jewish Immigrants in Israel of 1990s“. *Diasporas and ethnic migrants: Germany, Israel, and Post-Soviet Successor States in Comparative Perspective*. Frank Cass, 2003.
44. Remmenick, Larissa, „The 1,5 Generation of Russian Immigrants in Israel: Between integration and Sociocultural Retention“. *Diaspora*, 12 (1), 2003.
45. Remmenick, Larissa, „Transnational community in the making: Russian-Jewish immigrants of the 1990s in Israel“. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28, 2002.
46. Rivlin, Paul, „The Russian Economy and Arms Exports to the Middle East“. Jaffee Center for Strategic Studies, 2005. <<http://www.tau.ac.il/jcss/memoranda/memo79.pdf>> [Žiūrėta 2007 12 15]
47. Russian Jewish Congress, „Business-club discussed the Israeli economy“, 2006.
<<http://www.rjc.ru/eng/site.aspx?SECTIONID=157966&IID=462920>> [Žiūrėta 2008 03 10]
48. Russian Jewish Congress, „Children of Perished Israeli Policemen visited Synagogue at Poklonnaya Hill“, 2006.
<<http://www.rjc.ru/eng/site.aspx?SECTIONID=157966&IID=345730>> [Žiūrėta 2008 02 09]
49. Safran, William, „The Jewish Diaspora in a Comparative and Theoretical Perspective“. *Israel Studies*, 10 (1), 2005.
50. Shain, Yossi, Aharon Barth, „Diasporas and international relations theory“. *International Organization*, 57 (3), 2003.
51. Shuval, Judith T., „Diaspora Migration: Definitional Ambiguities and a Theoretical Paradigm“. *International Migration*, 38 (5), 2000.
52. Siegel, Dina, *The Great Immigration: Russians Jews*. Berghahn Books, 1998.

53. Sterling-Folker, Jennifer, „Competing Paradigms or Birds of a Feather? Constructivism and Neoliberal Institutionalism Compared“. *International Studies Quarterly*, 44, 2000.
54. Trenin, Dmitri, Bobo Lo, „The landscape of Russian foreign policy decision-making“. Carnegie Endowment for International Peace, 2005.
<http://www.carnegie.ru/ru/pubs/books/9211doklad_fin.pdf> [Žiūrėta 2008 01 10]
55. Trier, Tom, „Reversed Diaspora: Russian Jewry, the Transition in Russia and the Migration to Israel“. *Anthropology of East Europe Review*, 1996, 14.
56. Tsagarousianou, Roza, „Rethinking the concept of diaspora: mobility, connectivity and communication in a globalised world“. WPCC, 1 (1), 2004.
<<http://www.wmin.ac.uk/mad/pdf/Tsagarousianou.pdf>> [Žiūrėta 2008 02 05]
57. Vertovec, Steven, „The political importance of diasporas“. MIS, 2005.
<<http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=313>> [Žiūrėta 2007 10 10]
58. Weingrod, Alex, Andre Levy, „Paradoxes of Homecoming: the Jews and Their Diasporas“. *Anthropological Quarterly*, 79 (4), 2006.
59. Wendt, Alexander, *Tarptautinės politikos socialinė teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2005.
60. World Trade Center Israel, „Israel-Russia economic relations strengthened“. Israel, 2006.
<<http://www.industry.org.il/Publications/GetFile.asp?ArticleID=2521&File=2>> [Žiūrėta 2008 04 15]

Priedai

1 lentelė *L.Remmenick atlikto tyrimo (kurio metu buvo analizuojama rusakalbių bendruomenė Izraelyje) apibendrinti rezultatai*

Sudaryta remiantis straipsniu Larissa Remmenick, „Transnational community in the making: Russian-Jewish immigrants of the 1990s in Israel“. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28, 2002.

Teiginys	Dalis (proc.)
Dirbančiųjų pagal Sovietų Sąjungoje įgytą specialybę dalis	19 proc.
Dirbančiųjų nekvalifikuotą darbą dalis	38 proc.
Rusų kalba namuose kalbančiųjų dalis	67 proc.
Neformalius ryšius tik su rusakalbių bendruomene palaikančiųjų dalis	80 proc.
Apsiperkančiųjų rusų parduotuvėse dalis	82 proc.
Rusų spaudą skaitančiųjų dalis	70 proc.
Rusų TV kanalų žiūrinčiųjų dalis	86 proc.
Identitetą apsibrėžiančiųjų kaip „rusas-izraelietis“ dalis	69 proc.
Identitetą apsibrėžiančiųjų kaip „rusas, gyvenantis Izraelyje“ dalis	17 proc.
Identitetą apsibrėžiančiųjų kaip „izraelietis“ dalis	11 proc.
Rusijos pilietybę išsaugojusiųjų dalis	21 proc.
Gyvenamąsias patalpas Rusijoje valdančiųjų dalis	9 proc.
Nuolat ryši su giminaičiais Rusijoje palaikančiųjų dalis	47 proc.
Keletui mėnesių per metus į Rusiją grįžtančiųjų dalis	10 proc.

2 lentelė *L.Remmenick atlikto tyrimo, kurio metu buvo identifikuojami sunkumai, su kuriais susiduria rusakalbių žydų bendruomenė integracijos į Izraelio visuomenę metu, rezultatai*

Paimta iš straipsnio Larissa Remmenick, „The 1,5 Generation of Russian Immigrants in Israel: Between integration and Sociocultural Retention“. *Diaspora*, 12 (1), 2003.

Integraciją sunkinantis veiksnys	Respondentų dalis (proc.)
Mentaliniai ir kultūriniai skirtumai	41 proc.
Kalbos barjeras	30 proc.
Nostalgija buvusiai priimančiajai valstybei	22 proc.
Vietinių gyventojų priešiškus	20 proc.
Mažos pajamos, problemos įsidarbinant, sunkumai ieškant būsto	20 proc.
Diskriminacija, pojūtis, kad nesi „tikras“ pilietis	8 proc.
Visi aukščiau pateikti veiksniai kartu	3 proc.
Nei vienas iš aukščiau pateiktų veiksnių	29 proc.

Summary

The theme of master work is The role of Israeli Russian Jews in Israel-Russia relations.

Since the demise of FSU, about one million Russian speakers from all republics of the FSU have moved to Israel under the Law of Return, and by the late 1990s the share of former Soviets among Israeli Jews have reached 20 %. This largest aliyah since the 1950s doesn't integrate into Israeli society and forms Russian speakers' subculture in Israel. This subculture is externalized through particular cultural identity, Russian language community formation and no integration process.

Thus Jews from Former Soviet Union after immigration to Israel become diasporic community. They establish particular social-cultural, economic and political „infrastructure“. This segregation determines complex Russian Jews relationship with Israel and Russia: in Israel this community functions like separate ethnic group and creates diasporic ties with Russia.

As a result of the demise of the former Soviet Union Russia-Israel relations take a new form. Russia renounced it's entirely proarabic politics and started developing friendly ties with Israel. First of all, Russia has come to play an increasingly significant role in the Middle East peace process. Secondly, Russia and Israel have started cooperation in counterterrorism. Thirdly, countries build a constructive partnership in economic and cultural sectors.

Despite the fact that Israeli Russian Jews community integration process into Israeli society was broadly analyzed, there wasn't evaluated community's role in Israel-Russia relations. Thus the object of the master work is the Israeli Russian Jews community's role in Israel-Russia relations.

According to the growing social scientists' interest in diaspora as transnational actor able to influence hostland and homeland politics, the aim of the work is to determine the role of Israeli Russian Jews community in Israel-Russia relations, keeping in mind that Israeli Russian speakers in Israel society act like the separate ethnic group with strong diasporic ties with Russia.

The hypothesis of the work – Israeli Russian Jews community is one of the factors, affecting Israel-Russia relations transformation in positive way.

In order to verify the hypothesis there are formed four goals: 1) to define the term „diaspora“ and theoretical model of diaspora's action between hostland and homeland; 2) to analyze Israeli Russian Jews community's identification with Russian culture and evaluate the disintegration into Israeli society process; 3) according to the theoretical model to evaluate Israel, Russia and community's interests in respect of each other; 4) to identify the role of Israeli Russian Jews in political, economical and cultural area.

The analysis enables to come to these conclusions: 1) Israeli Russian Jews act like the bridge between Israel and Russia. Despite the fact that Russian speakers' community is settled in the ethnic state, it maintains strong cultural and emotional ties with Russia. According to this hostland – Russia partly obtains some homeland – Israel features and vice versa. It means that Israeli Russian community gets the status of reversed diaspora and forms complex symbiosis relationship with Israel and Russia. In this way the community becomes the carrier of ideas, customs and the norms of behaviour between Israel and Russia; 2) Russian Jews community was one of the main factors for changing Russia's perception of Israel. Russia considers Israel like the state with the biggest Russian speakers' diaspora in the world – it determines new political courses and opens new possibilities; 3) Israeli Russian Jews is one of the main initiator of Israel-Russia economical cooperation. The community (because of good Russian language skills and Russian cultural awareness) is indispensable mediator between the two states; 4) Russian Jews community is the main actor in cultural each other (Israel-Russia) knowledge. Through disintegration into Israel society and particular subculture formation community brings Russia culture in Israel.

Nevertheless, dual identification on certain conditions operates like community's motivation reducing factor. On the one hand, dual identification capacitates community to act like influential political and economic group in Israel, retain dual citizenship, property and operation freedom in Russia. On the other hand, dual identification is the barrier for active lobby, which is the characteristic feature of diaspora. Dual identification prevents community from political agenda in regard to Israel-Russia relations formation. Thus even disposing of powerful political influence means Israeli Russian Jews (usually) don't manage to use it.

Eventually, by playing „dual identity” card Russian Jews community may become the mean of influence in the relationship of two states. Dual identity suppresses political consciousness and diasporic community can't be active player in regard to partly hostland/partially homeland - Russia. Because of this passivity Russian Jews community-reversed diaspora becomes potential object of manipulation. The analysis of literature enables to come to the conclusion that Israel government doesn't use the community as the mean of influence. It can be explained by the fact that Israel government, despite dual Russian Jews community's identity, doesn't consider Russian Jews as diaspora, conversely it is considered integral part of Israel society. Whereas Russia is trying to ensure for itself possible means of manipulation through financial support for Russian Jews parties and provided permission to use Russia's mass media for Russian Jews community's purposes. It means that in prospect Russian Jews may become significant Russia's mean of influence to Israel.